Slikarske tehnike u dječjem vrtiću

Knapić, Nicole

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:172913

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NICOLE KNAPIĆ

SLIKARSKE TEHNIKE U DJEČJEM VRTIĆU

Završni rad

Pula, svibanj, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

NICOLE KNAPIĆ

SLIKARSKE TEHNIKE U DJEČJEM VRTIĆU

Završni rad

JMBAG: 0303045380, redoviti student
Studijski smjer: preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: METODIKA LIKOVNE KULTURE
Znanstveno područje: umjetničko područje
Znanstveno polje: likovna umjetnost
Znanstvena grana: likovna pedagogija
Mentor: Beza Žižović, mag. art.paed., pred.

Pula, svibanj, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani __Nicole Knapić___, kandidat za prvostupnika _____primarnog obrazovanja_____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____Nicole Knapić_____

U Puli, _23.05_, _2017._ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, ___Nicole Knapić___ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom _____SLIKARSKE TEHNIKE U DJEČJEM VRTIĆU_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _23. 05.2017__ (datum)

Potpis

____Nicole Knapić_____

SADRŽAJ

1. UVOD....6

2. LIKOVNI MATERIJALI, PRIBOR I TEHNIKE....7

3. SLIKANJE....9

3.1. Kistovi....9

3.2. Spužve, jastučići, lopatice, valjci za boje, slikarski noževi, zračni kistovi....12

3.3. Slikarska pomagala....13

4. SLIKARSKE TEHNIKE....15

4.1. Akvarel....15

4.2. Gvaš....20

4.3. Tempera....20

4.4. Uljane boje....22

4.5. Akrilne boje....25

4.6. Enkaustika....26

4.7. Freska....27

4.8. Mozaik, vitraj i tapiserija....27

4.9. Kolaž....28

5. RAZVOJ LIKOVNOG IZRAŽAVANJA I STVARANJA U DJECE....29

5.1. Opće karakteristike likovnog izražavanja i stvaranja u djece....29

*5.2. Različita shvaćanja razvojnih faza likovnog izražavanja i stvaranja u djece*30

6. LIKOVNI IZRAZ DJETETA U DJEČJEM VRTIĆU....33

7. SLIKARSKE TEHNIKE U DJEČJEM VRTIĆU....35

8. ANALIZA ANKETE O SLIKARSKIM TEHNIKAMA....38

PRILOG: ANKETA O SLIKARSKIM TEHNIKAMA U DJEČJEM VRTIĆU....40

PRILOG: PRIPREMA ZA IZVOĐENJE AKTIVNOSTI IZ KOLEGIJA LIKOVNA KULTURA....41

PRILOG: "Priča o patuljku slikaru"....45

9. ZAKLJUČAK....54

LITERATURA....55

SAŽETAK....57

1. UVOD

Postoje razna gledišta o tome zašto se dijete voli likovno izražavati. Neki kažu da je to djetetova urođena sklonost za igru, osobito u ranijoj dobi. Drugi, da se dijete likovno izražava kako bi zadovoljilo unutarnju potrebu za izražavanjem. Treći izdvajaju motoričku aktivnost kao osnovu likovnog izražavanja. Svi ovi stavovi samo su jedan aspekt istine. Dijete se likovno izražava kako bi prikazalo ono što ga zanima i uzbuđuje. S druge strane oduševljava ga materijal s kojim radi i sam proces rada, te neposredna percepcija i pokreti.

Jedna od važnih funkcija likovnog odgoja jest uvođenje djece u svijet umjetnosti. Odgojno- obrazovna vrijednost likovnog odgoja u cjelini ostvaruje se neposrednim stvaralačkim radom djece i promatranjem likovnih djela. Likovno stvaralaštvo igra znatnu ulogu u odgajanju djeteta; ono ga stimulira na potpunije zapažanje, na emocionalno doživljavanje, te ujedno razvija interese, volju, pažnju, ustrajnost, kombinatoriku i maštu djeteta. U formi i sadržaju dječjeg crteža može se puno saznati o intelektualnom i emocionalnom, psihičkom i tjelesnom stanju razvijenosti djeteta. U likovnom radu djeteta nalazi se i odraz karaktera i temperamenta djeteta, to jest svi oni činitelji koji sačinjavaju dijete kao individuu u razvoju; njegova okolina, pedagoški pozitivni i negativni utjecaji i njegov položaj u društvu.

“Svako dijete je umjetnik, problem je kako ostati umjetnik kad odraste.“ Autor ove izreke je Pablo Picasso, čije riječi lako prihvaćamo, podrazumijevajući da kada se o djetetu govori kao o “umjetniku“ da se tu prvenstveno misli o autentičnosti i svježini dječjeg izraza koja je u kasnijim godinama i najvještijim umjetnicima teško dohvatljiva.

Kako bi potaknuli djecu na likovno izražavanje i stvaranje treba dobro isplanirati likovnu aktivnost. Uz motivaciju za stvaralački postupak važno je kreirati okruženje u kojem očekujemo da će djeca raditi, koje treba biti dobro osmišljeno i organizirano, moramo paziti koju ćemo temu zadati i koju će dijete samo izabirati, te na kraju, voditi računa i o likovnoj tehnici koja će biti najpogodnija za dječji izraz. Pojam likovnih tehnika odnosi se na materijale i način na koji ih umjetnik koristi pri umjetničkom oblikovanju nekog likovnog djela.

2. LIKOVNI MATERIJALI, PRIBOR I TEHNIKE

Svako umjetničko djelo nastalo je obradom, oblikovanjem nekog materijala. Obično razlikujemo: različite podloge (u plošnom likovnom izrazu), materijale kojima oblikujemo i pribor. To su osnovna sredstva rada u likovnom izražavanju.

Sve te materijale dijelimo na crtaće, slikarske, grafičke, kiparske materijale i materijale u arhitekturi. Tehnike su postupci uporabe tih raznih materijala koji su uglavnom ovisni o priboru i podlozi. Dok se u kiparstvu i arhitekturi uglavnom koriste pristupačni materijali (drvo, kamen, opeka, metal, beton, staklo, sintetičke mase), u crtežu, grafici i slikarstvu materijali su uglavnom pripremljeni od pigmenata (zrnca boje) i veziva koje povezuje pigment i osigurava relativnu trajnost boje na podlozi. Podloge su papir, drvo, platno, metal, a pribor su pera, kistovi, špahtle (slikarski noževi) i druga sredstva kojima se oblikuju materijali.

U crtaće materijale ubrajaju se: suhi (olovka, crtaća kreda, ugljen), vlažni (tuš, lavirani tuš- tuš razrijeđen vodom) i flomasteri.

U slikarske materijale ubrajaju se: suhi (voštane i suhe pastele, kolaž, asamblaž), mokri (gvaš, tempera, akvarel, akril), te s uljanim vezivom (uljane boje, masne pastele, enkaustika). Dekorativno slikarstvo na graničnom području dizajna upotrebljava: kamen, staklo, školjke, zlatne listiće za mozaik, fresku, zgrafito, vitraž, tapiseriju.

U grafičke materijale ubrajaju se: visoki tisak (kartontisak, kolografija, linorez, gipsorez, drvorez), duboki tisak (bakrorez, bakropis, akvatinta), plošni tisak (litografija, monotipija, sitotisak, ofsetni tisak).

U kiparske materijale ubrajaju se: glina, gips, drvo, kamen, metal, beton, staklo i drugo.

Većinu navedenih materijala mogu koristiti djeca ovisno o dobnim, tj. razvojnim mogućnostima. Izbor materijala i tehnika u likovnom izražavanju, osim o dobnim mogućnostima, ovisi i o mnogim drugim elementima. Uporaba svakog materijala zahtjeva određene postupke. Prvi je zahtjev da materijal ne pruža otpor djeci, što znači da se njime lako boji, razrjeđuje i nanosi na podlogu. Slikarski se materijali lako razrjeđuju i lako nanose na podlogu.

Kada dijete upotrebljava boje, treba imati dvije posude za vodu: jedna posuda služi za nanošenje vode kistom na boju i zatim na podlogu, a druga posuda služi za pranje kista po potrebi. Opći je zahtjev, također, zaštita namještaja i odjeće od mogućih prljanja bojama, tekućinama, glinom i sl. Otrovni, oštri, šiljasti i drugi opasni predmeti, materijali i pribori (noževi, skalpeli, igle, ljepila i lakovi intenzivnog mirisa, sprejevi..) ne koriste se za likovno izražavanje djece rane i predškolske dobi, već se rabe predmeti, materijali i pribori posebno oblikovani i primjereni navedenoj dobi.

Osim ovih zahtjeva, u metodici likovne kulture interpretira se primjerenost materijala djeci i u odnosu na njihovu pedagošku vrijednost. Tako se u dječjim vrtićima koriste slikarski materijali i kistovi koji omogućuju djeci i lako pokrivanje podloge na kojoj oblikuju svoju likovnu ideju. Poticanje slobodnog likovnog izraza traži određeni format, kist i boju. Razvoj preciznosti i motorike prstiju ostvaruje se radom s materijalima koji ostavljaju tragove tankih crta, dok se motorika ruku i šake potiče uporabom gline (glinamol, plastelin, fimo- masa, kaširani papir).

3. SLIKANJE

Svako slikanje zahtijeva svojevrsno vezivo za povezivanje čestica pigmenta, omogućujući prijanjanje na platno ili drvo. Vezivo može biti gumirabika u vodenoj boji, žumanjak jajeta u temperi, sušivo ulje pri slikanju uljanim bojama, pčelinji vosak u enkaustici ili akrilna emulzija pri slikanju akrilnim bojama. U svakom su spomenutom slučaju načini pripreme i uporabe boje različiti. U ovom poglavlju istražit ćemo materijale i tehnike povezane s tradicionalnim i suvremenim slikarskim medijima. Brojni se alati mogu uporabiti za nanošenje boje, uključujući spužve, lopatice i strugalice, noževe, valjke, zračne kistove i sprejeve. No, najvažniji je svakako kist.

3.1. Kistovi

Slikarske kistove dijelimo u dvije glavne kategorije: meke kistove od dlake crvenih samura, vjeverica, volova te umjetnih mekih dlaka, a tu su i tvrdi, krući i otporniji čekinjasti kistovi od svinjske dlake ili sintetičkih vlakana. Uz te kistove za nanošenje boje postoje i drugi, primjerice kistovi za miješanje koji se rabe za rukovanje bojom nakon što je nanesena na podlogu.

Meki kistovi se rabe gotovo samo za akvarele, no na isti ih se način može upotrijebiti i s akrilnim ili uljanim bojama, osobito za glazure i vrlo precizno slikanje. Također su dobri za tehnike šrafiranja (crtkanja, sjenčanja) u temperi i fresco slikarstvu, dekorativnom oslikavanju keramike, slikanju na staklu te površinama koje zahtijevaju preciznost i potpuni nadzor. Čekinjasti kistovi grublji su od mekih. Imaju grubu dlaku koja poprima mnogo guste boje, ali zadržava oblik. Često ih susrećemo u slikanju uljanim i akrilnim bojama i osobito su pogodni za bogate, smjele poteze i velike radove. Rijetko se rabe u akvarelu, osim za ovlaživanje vodom pri ribanju i ispiranju, te bojom za postizanje posebnih efekata teksture. Čekinjasti kistovi pogodni su za pokrivanje velikih površina jednakim tonom, za povezivanje ili toniranje guste uljane ili akrilne boje, te za frotažu ili oponašanje slikanja šablonama.

Dvije glavne vrste kistova -meki i čekinjasti- postoje u dva oblika: okruglom i plosnatom. Filbertovi kistovi kategorija su između plosnatih i okruglih kistova (plosnati sa zaobljenim vrhom za dobru kontrolu kista). Još u pradavno doba kistovi su se uglavnom izrađivali od oštrih životinjskih dlaka, vezanih za štapić, ili mekih dlaka utaknutih u pero.

U starom Egiptu, pak, kistovi od trske izrađivani su tako da se jedan kraj trske zdrobio, pa su se vlakna na tom mjestu razdvojila, a trska se zatim čvrsto stegnula na mjestu na kojemu su se vlakna počela razdvajati.

Danas proizvođači kistova od specijaliziranih dobavljača kupuju već povezanu i priređenu dlaku. Svaki se metalni okov postavi u stroj čiji ga tri rotirajuća kotača stisnu i snažno učvrste uz drveni držak.

Svaka se nepričvršćena dlaka ukloni povlačenjem tupim džepnim nožićem. Kako bi zadržao oblik, kist se uroni u slabu otopinu ljepila.

Unutar svake vrste kista postoje različite veličine od 00 (najmanji) do oko 16 (najveći). Duljina kista je standardizirana.

Kistovi za akvarel dugi su 17,5 do 20 cm, a oni za uljane, alkidne i akrilne boje 30 do 35 cm. Kistovi za akvarel su kraći jer je akvarelno slikarstvo često prisnije nego ono s uljem ili akrilnim bojama.

Osim uobičajenih kistova, postoje i brojni drugi za pomoć u radu:

- Orijentalni kistovi- uglavnom su okrugli, imaju središnju jezgru od jelenjih, kozjih, zečjih ili vučjih dlaka, kojoj se, za dobivanje oblika i veličine, dodaje još dlaka. Svi imaju šiljasti vrh.

Slika 3.1. Okrugli, Filbertovi i plosnati kistovi

Izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 120.

Slika 3.2. Kistovi miješanih vrsta dlaka
Izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 122.

- Samurovi kistovi u peru- kistovi s mekim dlakama, izrađenih na tradicionalan način- vezivanjem dlaka i umetanjem u pera- ima u raznim veličinama, ovisno o veličini ptice čije je pero uporabljeno za držalo. Mogu imati zašiljeni vrh (za pisanje) ili četvrtasti (za pruge).
- Kistovi za miješanje- služe za oblikovanje boje nanesene na platno. Rabe se suhi za omekšavanje rubova boje, za uklanjanje poteza kistova za finije tonove ili za miješanje susjednih tonova.
- Kistovi za točkanje- ima ih u raznim oblicima, od “četke za brijanje“ do pravokutnog kista koji se rabi za točkanje guste boje.
- Kistovi za slikanje šablonama- gusti, kratki, okrugli kistovi s vrlo gustom dlakom i kratkim krajem rabe se za nanošenje boje kroz proreze na šablonama.
- Kistovi za lakiranje- plosnati, široki čekinjasti kistovi dugih dlaka za nanošenje laka/ glazure dugim potezima.

3.2. Spužve, jastučići, lopatice, valjci za boje, slikarski noževi, zračni kistovi

Osim velikog izbora kistova za slikanje, mnogo je drugih alternativnih načina nanošenja boje:

- Spužve i jastučići- prirodne spužve nalazimo u različitim veličinama, a korisne su kod akvarela za ovlaživanje papira, nanošenje namaza, uklanjanje boje ili za efekte teksture. Slikarski jastučići od sintetičkih materijala načinjeni su kao alternativa ličilačkim kistovima.
- Lopatice i strugači- plastične lopatice i strugači mogu se upotrijebiti za grundiranje (nanošenje osnove) ili nanošenje boje, pokrivanje velikih podloga bez stvaranja karakterističnih tragova, ili za stvaranje teksturnih efekata istodobnom uporabom nekoliko boja.
- Valjci za boje- umjetnici ih mogu rabiti za grundiranje, osobito kad nema potrebe za stvaranjem glatke površine. Pogodniji su za rad na grubim podlogama nego na platnu, osim ako je platno rastegnuto uza zid ili ploču. S gustom bojom valjak stvara karakterističnu teksturu sličnu onoj dobivenoj pomoću spužve.
- Slikarski noževi- ti se noževi rabe za nanošenje boje na platno. Svaki ima dug, tanak, zakrivljen čelični držak s oštricom na kraju. Tu su i romboidni, kruškoliki i lopatasti slikarski nož, a s njima se mogu postići brojni efekti.
- Noževi za miješanje boja- imaju ravnu ili svinutu oštricu. Riječ je o pomagalu za premiješanje i miješanje boje na paleti te njezino struganje nakon rada.
- Zračni kistovi i prskalice- uređaji za raspršivanje i nanošenje boje u obliku finog spreja na podlogu rade na komprimiran zrak. S običnom prskalicom mogu se nanositi jednolični ili gradirani slojevi boje na platno. Brojni su različiti uređaji za prskanje, uključujući one koji rade s komprimiranim zrakom i one bez njega (najčešće su to odgovarajuće kantice sa stlačenim zrakom).

Slika 3.3. Alternativni slikarski pribor

Izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 123.

3.3. Slikarska pomagala

- Palete- palete koje se drže u ruci rabe se od 15. stoljeća. Isprva su bile malene, pravokutne ili lopataste, imale su držak, a katkad i otvor za palac. Potkraj 19. stoljeća u modu su ušle velike ovalne ili bubrežaste palete s otvorom za palac u sredini. Prije uporabe ih se premazivalo lanenim uljem i ostavljalo da se dobro osuše, kako drvo ne bi upilo ulje iz boja i tako ih isušilo. Danas se palete premazuju poliuretanskim ili celuloznim lakovima. Slikate li na bijeloj podlozi, dobro je upotrijebiti i bijelu paletu (izrađenu od melaminskih pločica ili drugih plastičnih, keramičkih ili glaziranih materijala) kako bi se odmah ustanovilo kako će boje izgledati na podlozi.

- Alternativni pribor za miješanje- za miješanje se rabe plitice, tanjurići, stare šalice, staklenke i limenke. Kad se njima ne služite u radu, pokrijte ih plastičnom folijom da se ne osuše. Šalice za kavu ili porculanske bijele pločice odlične su za miješanje vodenih ili akrilnih boja jer su teške pa ih je teško prevrnuti i proliti boju, a lako ih je očistiti. Plastične plitice za miješanje pogodne su za vodene boje, tempere i boje u prahu.
- Posudice za boju- te se posudice uglavnom učvrste na paletu i uglavnom se upotrebljavaju u paru (jedna za otapalo ili razrjeđivač, druga za sušivo ulje ili slikarski medij). Posudice se uglavnom izrađuju od kositrenog lima, poniklane mjedi ili plastične mase, otvorene su, široke i plitke.
- Tkanine i rupčići- upijajuće tkanine ili čiste pamučne krpe osnovni su slikarski pribor. Njima brišemo boju s kistova prije nego ih očistimo u otapalu. Tkanine su dobre za brisanje boje s platna ili za postizanje teksturnih efekata.

4. SLIKARSKE TEHNIKE

4.1. Akvarel

Već potkraj 15. stoljeća Albrecht Durer (1471.- 1528.) je pejzaže na papiru slikao bojama topivim u vodi. Među pionirima iz 18. Stoljeća bio je Paul Sandby (1731.- 1809.), koji je sjedinio prozirne i neprozirne tehnike, te J. R. Cozens (1752.- 1797.) koji se uglavnom služio prozirnim tehnikama kako bi slikao s većom paletom boja, dubinom i atmosferom. J. M. W. Turner (1775.- 1851.) mogućnosti medija je pomaknuo još dalje, eksperimentirajući s namazima, ispiranjem, struganjem i uključivanjem neprozirnih broja. John Sell Cotman (1782.- 1842.), jedan on najvećih umjetnika iz tog razdolja, svojim je pomno konstruiranim djelima, u njegovo doba jedinstvenima, pokazao vladanje medijem i snažan osjećaj za oblikovanje i red.

Tradicionalna “prozirna“ tehnika akvarelnog slikarstva obuhvaća nanošenje rijetkih prozirnih namaza boje čiji se efekti temelje na bjelini papira. Ta bijela podloga predstavlja svijetla područja slike, a što je na njoj više namaza ili glazura, ton i boja su dublji jer upijaju više svjetlosti, pa se manje odbija od nositelja. Kako je boja topiva u vodi, a u većoj se ili manjoj mjeri može ponovo otopiti i nakon sušenja, lako ju je na razne načine mijenjati dodavanjem ili oduzimanjem vode te uporabom kistova, spužva, tkanina i rupčića. Akvarel je iznimno svestran i po postojanosti je sličan bilo kojem drugom slikarskom mediju, naravno, pod uvjetom da se na visokokvalitetnim beskiselinskim papirima radi kvalitetnim pigmentima. Boje za akvarel izrađuju se miješanjem pigmenata u prahu s vezivom topljivim u vodi. Vezivo se uglavnom sastoji od gumiarabike, ali tu su i glicerin koji daje elastičnost, vlažeće sredstvo poput goveđe žuči, i ako je potrebno, sredstvo za zgušnjavanje, primjerice tragant guma. Ostala sredstva za zgušnjavanje jesu škrob, dekstrin ili bubreća glina poput betona.

Svaki pigment ima ponešto drukčije zahtjeve kad ga se rabi kao postojanu vodenu boju, pa je navedene sastojke potrebno dodati u većoj ili manjoj količini. Dakle, izrada vodenih boja vještina je koja se temelji na brojnim pokušajima i pogreškama te godinama iskustva.

Kako se vodene boje općenito rabe u tankim namazima, kistovi od mekih, prirodnih dlaka, uključujući crvenog samura, te goveđu i vjeveričju dlaku, tradicionalno su postali najomiljeniji za akvarelne tehnike.

Danas su sintetički kistovi s mekim dlakama gotovo jednako popularni jer su jeftiniji i sličnih svojstava.

Uglavnom se izrađuju od poliesterskih monovlakana koja, kako navodi autor Ray Smith ("*Slikarski priručnik",* 2006.), za razliku od samurovih dlaka, nemaju ljuskasti ustroj koji samurovim kistovima omogućuje dobro nanošenje boje.

Sintetički kistovi upijaju i otpuštaju boju brže od samurovih.

Čvršći čekinjasti kistovi uglavnom se u akvarelu ne rabe, osim za posebnu obradu slike ili neke efekte.

Slika 4.1. Kistovi za akvarelne tehnike

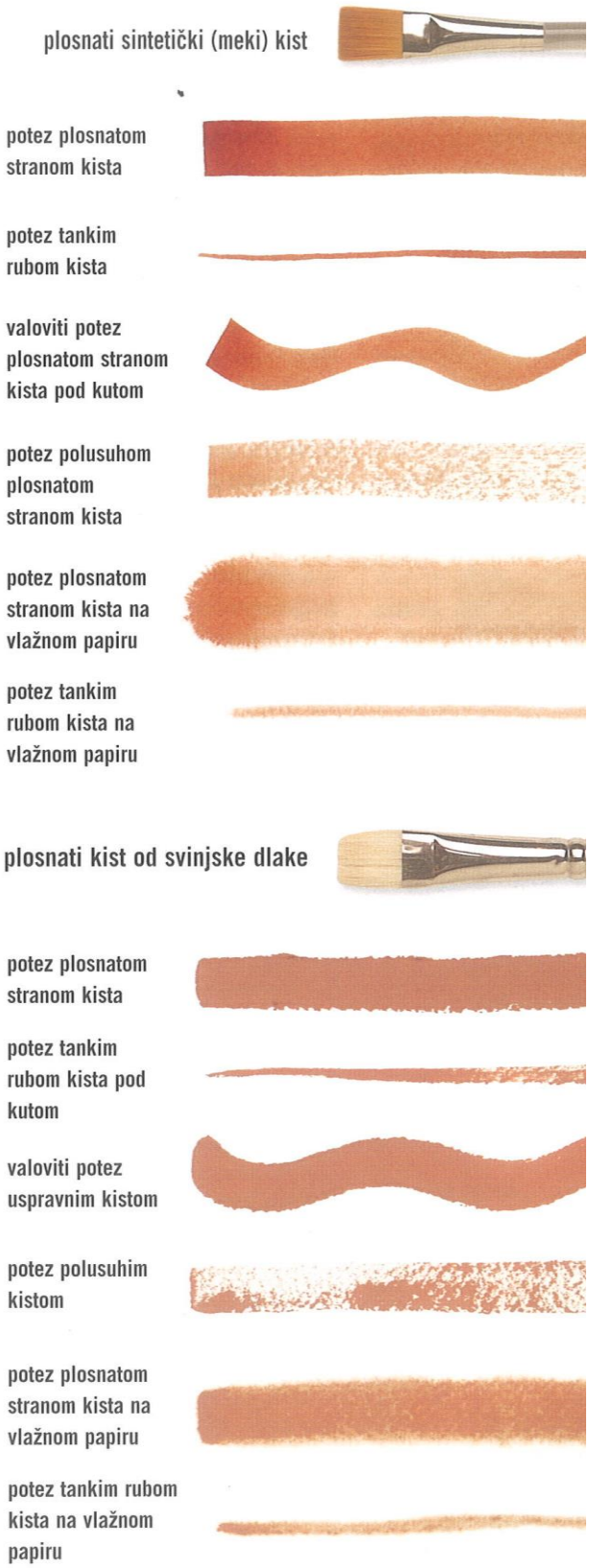
Izvor: Smith, R., (2006.) "Slikarski priručnik" str. 131.

Uporabom samo triju osnovnih suvremenih sintetičkih organskih pigmenata- crvenog, žutog i plavog- možete smiješati toliko boja da vam u praksi neće zatrebati niti jedna druga. Važno je znati da postoji vrlo širok izbor različitih papira pogodnih za akvarel te kako oni utječu na slikarske tehnike.

Tri su glavna čimbenika koje valja uzeti u obzir- težinu, sposobnost upijanja i teksturu površine. Težina papira u rasponu je od najtanjeg istočnjačkog papira do papira od pamučnih krpa debljine kartona. Očito je da su ovi posljednji pogodniji za slikarske tehnike koje uključuju opsežne radove na doradi ili posebne teksturne efekte. Upijanje površine papira vrlo se razlikuje od vrste do vrste, a ovisi o unutarnjoj ili površinskoj impregnaciji keljivima uporabljenim u proizvodnom procesu.

Papir načinjen bez uporabe keljiva (modificirani škrob koji se dodaje na površinski sloj papira) trenutačno će upiti potez kista, a papir koji je dobro površinski impregniran gotovo će ga odbijati. Na ponašanje vodene boje jako utječe tekstura papira. Teže je, primjerice, postići potpuno jednolik namaz na vruće prešanoj površini, nego na površini s bilo kakvom teksturom.

Umjetnost akvarela dobrim djelom počiva na umjetnikovoj vještini svladavanja vrlo velikog broja tehnika laviranja. Njima se na papir nanosi tanak film vodom dobro razrijeđene boje. Namazi se također mogu nanositi jedan preko drugoga i tako stvarati različite efekte. Laviranjem se po cijeloj površini papira može načiniti jednoliki blijedi ton koji potom postaje jednolika podloga za sljedeće namaze.

Slika 4.2. Potezi kistom

Izvor: Smith, R., (2006.) "Slikarski priručnik" str. 121.

Namazi se mogu mijenjati na različite načine, primjerice dodavanjem čiste vode, brisanjem spužvom ili upijanjem odnosno premazivanjem po "maskiranim" dijelovima slike. Izgled namaza ovisi o nekoliko elemenata, npr. vrsti pigmenta, količini vode dodane boji, načinu nanošenja, svojstvima površine papira te je li papir prije nanošenja boje mokar ili suh.

Tehnike "mokro na mokro" znači nanošenje boje na papir prethodno namočen vodom ili već nanesenom bojom koja se još nije osušila. Rezultati se ne mogu pojaviti niti u jednom drugom mediju- a jedina moguća iznimka su akrilne boje. Prema autoru Rayu Smithu ("*Slikarski priručnik",* 2006.), one se često rabe za slikanje na velikim površinama, kako bi se postigli gradirani namazi. Također omogućuju prirodnu metodu miješanja za dobivanje nekih prijelaza među bojama. U tom procesu uvijek postoje elementi nepredvidljivosti koji mediju dopušta da se na papiru ponaša prilično svojeglavo. Upravo to tehnici daje privlačnost i posebnu svježinu.

Ton i dimenzionalnost akvarela nerijetko se postižu ispiranjem. To se obično radi na težim papirima koji mogu podnijeti često vlaženje, struganje i ponovno nanošenje boje. U ovoj se tehnici slika na uobičajen način, nanošenjem punog tonskog raspona na sliku.

Nakon što se slika osuši, cijelu je namočimo i preko nje prijeđemo velikim, čistim čekinjastim kistom. Tom se tehnikom uklanja površinska boja, ali zadržavaju se ostaci svih tonova na površini papira. slika se suši i ponovno se po njoj slika.

Taj se proces može ponavljati sve dok se ne stvori bogata slika punog raspona tonova.

1 Na početku slikanja kontrast među tonovima je naglašen.

2 Nakon ispiranja tonski su kontrasti omekšani i mnogo je vidljivija tekstura papira.

Završena slika Slika je bogatijih, cjelovitijih i bolje uklopljenih tonova.

Slika 4.3. Tehnika ispiranja
Izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 145.

4.2. Gvaš

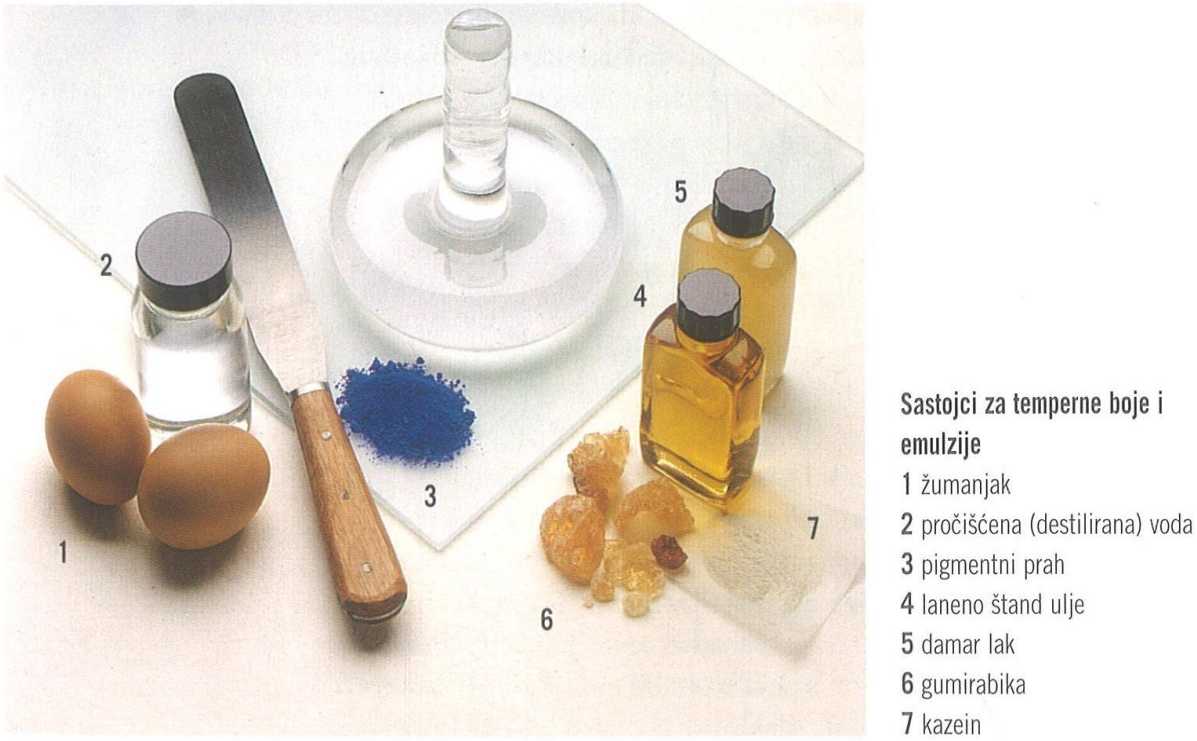
Gvaš boje omiljene su među ilustratorima i dizajnerima. Oni se, naime, pouzdaju da će njima postići ravne, jednoličnije obojene površine. Gvaš je vrsta vodenih boja. Priprema se tako da se napravi tutkalna otopina te doda kreda kao punilo i odgovarajući pigment. Tako nastaje gušća boja koja nema više onu prozirnost akvarela. Boje budu svjetlije pod utjecajem bijelog pigmenta. Za kućnu izradu gvaš boja obično se rabi vrlo fina precipitirana kreda. Drugo važno svojstvo gvaš boja njihova je sposobnost tečenja. Gvaš bojama se često pune zračni kistovi jer su njihovi pigmenti finije usitnjeni od onih u vodenim bojama.

Gvaš je neproziran slikarski medij i može se s dobrim rezultatima uporabiti na sivom ili obojenom papiru srednjeg tona. Kako se neprozirnost mijenja ovisno o konzistenciji boje i vrstama primijenjenih pigmenata, boja papira utječe na izgled boje, i to tako što se kroz nju djelomice vidi ili se s njom miješa. Kad se u neprozirnim mješavinama rabe prilično debelo, gvaš boje imaju jedinstvenu kakvoću. Površina im je dopadljivo zagasita, slična “suhoj zemlji“, odnosno pastelima, ali bez kredaste prašnjavosti. Nedostatak sjaja daje gvaš bojama određenu težinu koju prozirne vodene boje ili sjajne uljane boje nemaju, a promatrač je usto vrlo svjestan pigmentirane površine.

4.3. Tempera

Tempernom slikarstvu kao medij za disperziju (raspršenost) pigmenta služi prirodna emulzija poput žumanjka ili umjetna emulzija, primjerice ona od gume ili tutkala. Bitno obilježje emulzije je činjenica da je riječ o stabilnoj smjesi dviju tekućina koje se inače ne miješaju, primjerice ulja i vode. Emulzije uporabljene s temperama obično su vodene ili uljane emulzije u kojima je u vodi, u obliku finih sitnih čestica, dispergiran (rastvoren) uljni sastojak mješavine.

Postoje, međutim i emulzije vode u ulju u kojima su dispergirane (raspršene) sitne vodene kapi. Najčešća vrsta tempere je vodotopiva jajčana tempera. Žumanjak je prirodna emulzija koja, pomiješana s pigmentima i destiliranom ili pročišćenom vodom, daje izrazito karakterističan brzosušeći slikarski medij. Za jajčanu temperu karakteristični su tanki namazi boje sustavno naneseni jedan iznad drugoga.

Slika 4.4. Vodotopiva jajčana tempera
Izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 161.

Tempera više nego bilo koji drugi medij omogućuje nanošenje velikog broja slojeva jedan preko drugoga, bez opasnosti da će slika izgubiti na svježini, a boja i oblik prvog nanesenog sloja ne gube učinak nakon nanošenja idućih slojeva.

Priprema jajčane tempere je jednostavna, a čisti i prozirni namazi boje koji se s tim medijem mogu postići jedinstveni su. Boje se na bijelu gesso osnovu, obično, nizom kratkih poteza u maniri crteža, nanose okruglim kistovima od samurove dlake ili sintetičkih vlakana. Tradicionalna Gesso osnova idealan je izbor za temperu. Gesso je talijanska riječ za sadru (gips), a označava i mješavinu sadre i tutkalne impregnacije za pripremu slikarske površine. Gesso osnova dovoljno upija da dobro prihvati temperu, ali ne toliko da upije i sav vezivni materijal. No, valjano je možemo nanijeti samo na kruti nositelj (primjerice drvenu dasku ili kompozitnu ploču). Po tome autor Ray Smith (“*Slikarski priručnik“,* 2006.), zaključuje da je ta slikarska tehnika slična crtanju, posebice olovkama u boji u kojih se tonska izgradnja postiže prekrivanjem boja. Pri slikanju jajčanom temperom svaki je potez jedinstven jer se

osuši za samo nekoliko sekunda, pa ga se može promijeniti fizičkim miješanjem sa susjednim bojama.

Na dasci je jajčana tempera iznimno trajan medij. Iako je obojen sloj nakon prve faze sušenja, kad ispari voda, mek i osjetljiv na struganje ili vlaženje, uljna komponenta s vremenom očvrsne, stvarajući čvrstu, gotovo vodonepropusnu površinu koju, želimo li postići sjaj, možemo ulaštiti mekom krpom ili prelakirati. Najprikladniji za kratke poteze, karakteristične za tempernu tehniku, jesu kistovi duge dlake zašiljena vrha od samurovih ili sintetičkih vlakana sličnih svojstava. Duga dlaka zadržava više boje pa takvim kistovima možete raditi dulje nego onima s kratkom dlakom. Ostali prikladni kistovi su samurovi u peru te okrugli kistovi vrlo duge dlake šiljata ili plosnata vrha.

Prema mišljenju autora, Raya Smitha ("*Slikarski priručnik",* 2006.), tradicionalna žumanjkova emulzija najbolji je medij za temperno slikanje. "Postojana je, jednostavno se priprema, a slici daje jedinstven izgled. Ako vas zanima pomno stvaranje slike, postizanje optičkih efekata suprotstavljanjem boja te prekrivanje boja uz svjež, prozračan izgled, jajčana tempera je savršen medij za takvu vrstu slikarstva" (Ray Smith, 2006., Slikarski priručnik, str.164.).

4.4. Uljane boje

Uljane se boje pripremaju od pigmenata koji se melju sa sušivim (ili polusušnim) uljima, poput lanenog, orahovog, makovog ili šafranikinog. Uporaba takvih ulja, kao vezivnih medija uljanim bojama daje karakterističan izgled i lakoću u rukovanju. Uljana se boja može nanositi u tankom, transparentnom ili debelom, impasto namazu. Mokrom uljanom bojom na površini se slike može raditi mnogo dulje nego nekim drugim slikarskim medijem, a ona omogućuje i niz specifičnih efekata miješanja te sigurno uvođenje svježih boja. Zato je uljana boja izvrstan medij za pejzažno slikarstvo na otvorenom. Nakon sušenja boje ne mijenjaju izgled, pa je zbog toga taj medij mnogo izravniji od sličnih medija gvaša ili akrila.

Uljane boje nisu ništa trajnije od slika načinjenih nekim drugim medijem. Štoviše, ako se slikar ne pridržava odgovarajućih metoda rada, može doći do niza problema. Jedan od njih je pucanje sloja boje zbog nanošenja posnijih (nemasnih) slojeva preko masnijih slojeva boje. Zatim su tu i problemi do kojih dolazi zbog

nanošenja slaboupijajućih slojeva preko jakoupijajućih slojeva ili nanošenja prejakog sloja tutkalne impregnacije na platno ispod osnove.

Previše povezani pigmenti s viškom ulja uzrokuju boranje i pretjerano požućivanje sloja boje, a preslabo povezani uzrokuju sušenje i otpadanje boje s platna. Laneno ulje u širokoj je uporabi za pripremanje uljanih boja već mnogo stoljeća. Orahovo ulje, koje manje žuti, ima jednako dugu tradiciju u slikarstvu, pogotovo s bijelim pigmentima. Za istu svrhu se upotrebljava i makovo ulje te ulje šafranike. Ta ulja su polusušna, a proizvođači umjetničkih boja ih često upotrebljavaju za usporavanje sušenja ili postizanje bolje konzistencije. Polusušna ulja se mogu upotrebljavati samostalno, ili kombinirati sa sušivim uljima.

Staklo (debljine 4-6 mm) je najstabilnije od svih nositelja. Pod uvjetom da je odgovarajuće obrađeno, ulje na staklu trajnije je od ulja na platnu. Najbolje staklo za slikanje s jedne je strane pjeskareno, čime dobivamo mat površinu, savršenu za slikanje i prianjanje uljane boje.

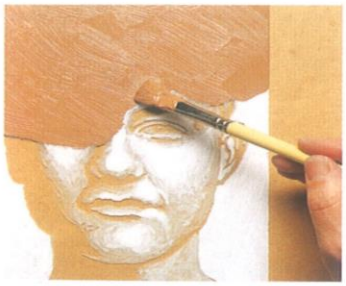

1 Lice slikamo bijelim nijansama. Za naglašavanje nekih dijelova, primjerice sredine čela i sredine nosa, boja mora imati odgovarajuću gustoću.

2 Napredak rada možete nadzirati okretanjem stakla, držeći ga ispred tamne pozadine.

nanosenju nekoliko slojeva nek površina, prije nanošenja sljede sloja boje, dovoljno osuši. Ne zaboravite da prekrivajuća boja nanesena na staklo, učinkovito skriva sve iduće slojeve koji će s nanijeti na nju. Želite li izbjeći izravno slikanje na površinu (pozadinu stakla), crtež nacrtaj komad papira i stavite ga pod staklo, ili ga nacrtajte s "promatračeve" strane stakla svenamjenskom olovkom koju poslije završetka slikanja, jednostavno obrisati.

3 Kad ste gotovi s licem, pustite da se boja osuši. Zatim preko cijele slike nanesite sloj pečene sijene, pomiješane s malo titanijeve bijele.

Završena slika Kad se pokrivajući sloj pečene sijene osuši, staklo okrenemo i dobijemo potpuno oblikovano lice.

Slika 4.5. Ulje na staklu

Izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 179.

Prema autoru Rayu Smithu (“*Slikarski priručnik“,* 2006.), platno je klasičan elastični nositelj za uljane boje. Izbor tkanja vrlo je važan i znatno utječe na izgled slike. Raspon tkanja umjetničkog lanenog platna znatno je širi od raspona pamučnog platna. Ovisno o tome kakvu sliku želi, umjetnik može birati materijale u rasponu od finih do grubo teksturiranih. Međutim, s poliesterom, koji je trajniji od lana i pamuka, ograničeni ste na izrazito jednoličnu teksturu.

Uljanim bojama može se slikati na bijeloj podlozi, ili s druge strane, na “imprimaturu“ (obojena pozadina od tankog transparentnog sloja boje na bijeloj osnovi). Prema autoru Rayu Smithu (“*Slikarski priručnik“,* 2006.), uljanim bojama je vjerojatno najlakše raditi, a one ujedno daju najviše optičkih efekata (od glatkih, stopljenih boja emajl izgleda do debelih, kremastih namaza impasta). Koji ćemo postići, uvelike ovisi o načinu nanošenja boje. Za stvaranje efekata s jednom ili više boja upotrebljavamo prirodne ili umjetne, meke ili čekinjaste kistove. Efekti koji se mogu postići uljanim bojama jesu:

- Stapanje uljanih boja (miješanje i stapanje boja kistom tako da se izglade brazde i spoj između boja)
- Impasto (tehnika nanošenja boje u debelom sloju s jasno vidljivim potezima kojima se stvara dojam teksture)
- Poentilizam (oslanja se na efekte koji se postižu točkama razmjerno čistih boja)
- Sgraffito (tehnika urezivanja u mokru uljanu boju. Možemo koristiti kraj kista, zašiljenu grančicu, slikarski nož ili bilo što oštro)
- Alla prima slikanje (oslanja se na uspjeh svakog pojedinačnog poteza kista, te na njegovu izražajnost, izbor boje i tona)

Slika 4.6. Sgraffito tehnika urezivanja

Izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 191.

4.5. Akrilne boje

Akrilni medij, razvijen i usavršen tijekom 1950- ih, važan je dodatak paleti slikarskih medija. Najvažnija obilježja akrilnog medija njegova su univerzalnost- može ga se upotrebljavati u izrazito tankim namazima, lazurama ili debelim, vrlo gustim potezima. Zbog brzog je sušenja akrilnih boja moguće brže nanošenje gornjih slojeva nego kod ulja, ali je razdoblje u kojem bojom možemo raditi razmjerno kratko (5-10 minuta), pa je, kad je o tome riječ, uljana boja podatnija. Najuobičajenije umjetničke akrilne boje načinjene su na osnovi poliakrilata i polimetakrilata. Izbor pigmenata za akrilne boje nije toliko širok kao za vodene ili uljane boje.

Akrilne boje možemo nanijeti na gotovo svaku čistu i odmašćenu površinu koja omogućuje dobro prianjanje. Za akrilni medij ponekad se koristi akrilna preparacija koja se koristi na platnu ili dasci jedino u slučaju kada je bjelina podloge ključno važna za sliku. Prema autoru Rayu Smithu (“*Slikarski priručnik“,* 2006.), proizvođači takvu preparaciju često nazivaju “akrilni gesso“.

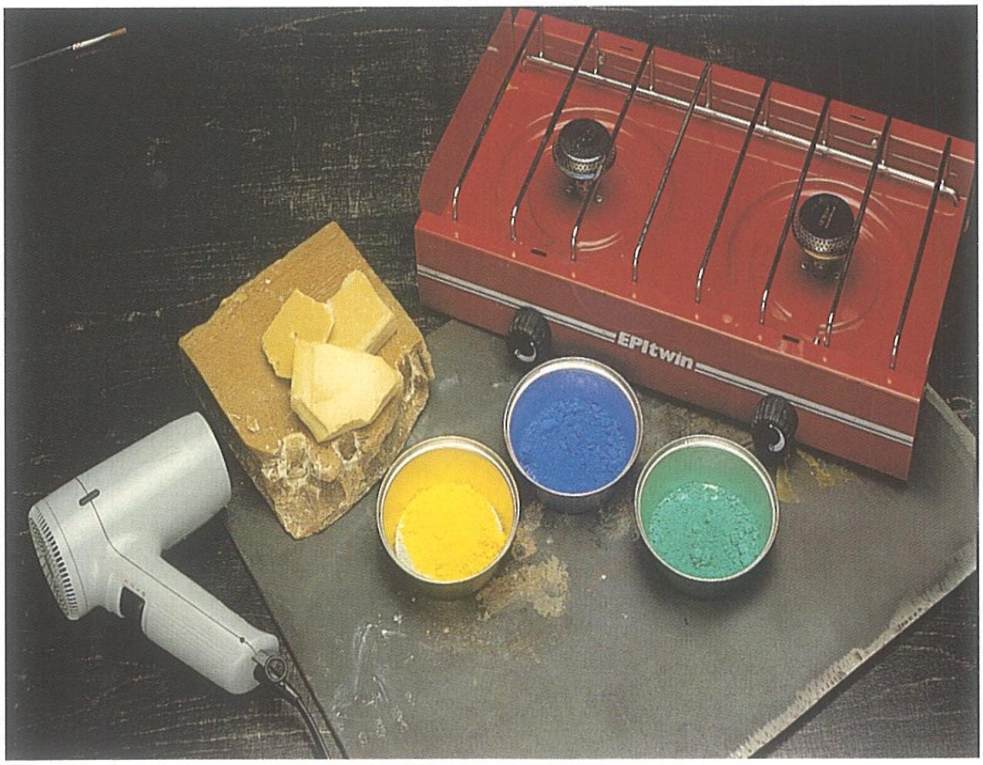
Akrilna boja odlična je za transparentne tehnike slikanja koje se obično povezuju s akvarelom. Velika prednost akrilnih boja u odnosu na vodene je što na podlogu možete nanijeti koliko god slojeva boje želite, bez straha da ćete zaprljati boju u donjim slojevima jer je svaki sloj, kad se osuši, netopljiv u vodi. Postoje, međutim, i nedostaci. Primjerice, za razliku od vodenih boja, na sloj se boje ne može utjecati trljanjem ili brisanjem spužvicom. Akrilne se boje brzo suše (što je prednost pri višeslojnom nanošenju boje), ali ako prije slikanja ne omekšamo rubove čistim vlažnim kistom ili ne navlažimo podlogu oko oblika, iza kista će ostati oštre linije. Osim za transparentne, akrilne boje odlične su i za prekrivajuće tehnike slikanja kod kojih, uporabom prekrivajućih pigmenata, dodavanjem bijelog pigmenta ili debelim namazom, nastaju boje koje učinkovito brišu boje na koje ih nanesemo. Akrilna boja sušenjem potamni (za razliku od uljane koja ostaje ista kao i pri nanošenju na podlogu), pa je teško uskladiti tonove i boje, pogotovo pri portretiranju.

Prema autoru Rayu Smithu (“*Slikarski priručnik“,* 2006.), akrilna boja ima izvanredne plastične kvalitete koje omogućuju da je upotrebljavamo na načine na koje druge, klasične boje ne možemo. Boju možemo istisnuti kroz štrcalo, a kad se

osuši, osušene niti boje odvojiti od platna i vezati ih, ispreplitati ili njima raditi na druge, neklasične načine.

4.6. Enkaustika

Medij za enkaustiku sastoji se od rastaljenog pčelinjeg voska u koji su umiješani pigmenti. Sve se to još vruće nanosi na površinu nositelja. Enkaustika je jedan od najpostojanijih slikarskih medija, pa i neke antičke slike izgledaju kao da su tek naslikane. Za izradu boja treba upotrebljavati trajne pigmente, a slike se ne smije izložiti jako povišenim temperaturama koje bi mogle rastaliti vosak s površine. Povijest enkaustike seže do antičke Grčke, iako iz tog doba nije preživjelo nijedno djelo.

Pribor za enkaustiku
Za nanošenje i manipuliranje bojom potrebna je toplina, pa će nam biti potreban pribor poput sušila za kosu i plinskog grijača. Na slici vidimo i pčelinji vosak, karnauba vosak te pigmentni prah u zasebnim posudicama.

Slika 4.7. Pribor za enkaustiku
Izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 224.

Zbog prirode slikanja voskom potreban je poseban pribor i oprema. Za nanošenje boja kistom, voštane boje moraju biti vruće, pa ih miješamo i držimo na vrućoj ploči ili paleti. Čim kist ostavi trag na hladnom nositelju, rastaljeni se vosak stvrdne i preko njega odmah možete dalje slikati. Stvrdnuti sloj voska može se u

kasnijoj fazi preraditi zagrijanim metalnim instrumentima ili zagrijavanjem površine (recimo sušilom za kosu ili grijalicom). Usto, zbog postizanja različitih efekata, oštrim predmetima možemo strugati stvrdnutu površinu ili u nju urezivati.

Pogodna je za nanošenje boje u slojevima. Prozirni i neprozirni pigmenti u brojnim se kombinacijama nanose jedan do drugoga ili u slojevima- čime dobivamo slojeve boje velikog sjaja i dubine.

4.7. Freska

Naziv freska dolazi od talijanske riječi “fresco“ što znači: svježe. U ovoj tehnici radi se o svježem slikanju na zidu (tako je i nastalo ime freska). Slikar načini smjesu kojoj su glavni sastav sitni mramorni pijesak i vapno pa s njom prekrije zid na kojem će slikati ovom tehnikom. Dok je ta smjesa još mokra, slikar polaže na nju svoje freskalne boje koje se sastoje od boja u prahu pomiješanih s vapnenom vodom. Da može raditi bez prepravljanja, da mu boja i crtež točno dolaze na zid, slikar prije nego li počne slikati, načini nacrt koji se zove karton. Taj mu karton služi kao putokaz i pomaže mu da ne griješi, jer se pogreška može ispraviti samo tako da se skine čitav sloj žbuke i nanese novi. Freskalne boje mogu se nanositi i na suhu žbuku i ta tehnika se naziva “al secco“ što znači suha tehnika.

Budući da je freska u osnovi ukras zgrada i da joj je podloga zid, freska upija u sebe mnoge elemente zgrade u kojoj se nalazi i zida na kojem se nalazi. Freskalne boje dosta su otporne. Veoma dugo ostaju svježe i odolijevaju vremenu.

4.8. Mozaik, vitraj i tapiserija

Mozaik je tehnika koja od svih slikarskih tehnika ponajviše može razbuktati ljepotu detalja. Mozaik je slikarska tehnika pri kojoj se raznobojni mali komadići u obliku pravilnih ili nepravilnih kockica: kamena, obojenog stakla ili glazirane keramike utiskuju u meku podlogu svježe žbuke ili cementa. Mozaikom se oslikavaju zidovi, podovi ili svodovi u građevinama različite namjene: najčešće su to hramovi, crkve, palače ili neke druge javne zgrade. Između pojedinih kockica nalazi se uzak prostor koji je ispunjen žbukom. Tako se boje međusobno ne stapaju kao plohe, mrlje ili potezi, već se svaka kockica razaznaje u svom obliku, veličini i boji. Kao i kod freske, mozaičar sastavlja mozaik tek kada nacrta karton (nacrt), koji mu služi kao putokaz.

Riječ vitraj (franc. vitrail) označava prostor od obojenog stakla. Tehnika vitraja je tehnika oslikavanja prozora u kojoj se komadi obojenog stakla međusobno

povezuju olovnim okvirima. Olovni okviri djeluju kao debele crne linije koje još više ističu blještavilo boja. Vitraj je u tom smislu odnos linija i obojenih ploha. Slikar-staklar zvan vitrajer (franc. vitraileur) radi slično kao mozaičar. Ali njegovi su komadići stakla širi od mozaičarevih staklenih štapića i kamenčića. Osim toga, vitrajer ih ne utiče u zid, nego ih uokviruje u olovne spojnice. Sastavljen na prozor umjesto na zid, vitraj kroz sebe pušta sunčeve zrake i stvara najblistavije boje među svim slikarskim tehnikama.

Tapiserija označava slikanje raznobojnim nitima vune u tehnici tkanja. Često su se vuni dodavale i svilene, zlatne ili srebrne niti. Tapiserije su se pojavile u srednjem vijeku, a prvotna im je svrha bila da prekrivaju unutarnje zidove s ciljem toplinske zaštite od hladnoće; stoga su bile velikih dimenzija. Kasnije tapiserija postaje predmet ukrašavanja interijera. Tapiserije se izrađuju, tkaju na okomitom ili vodoravnom tkalačkom stanu. Princip tkanja sastoji se od dva sustava niti koje se međusobno isprepliću. U tapiseriju se mogu ukomponirati i razni drugi materijali kao npr. obrađeno drvo, keramika, metal, itd. Niti vune vezuju se uz podlogu običnom velikom iglom ili posebno izrađenom iglom za izradu čvorova. Tapiser iz prirode tih materijala izvlači specijalnu ljepotu mekih kontura i još mekših ploha boje.

4.9. Kolaž

Kolaž dolazi od francuske riječi “collage“ što znači lijepljenje. Kolaž označava slikarsku tehniku u kojoj koristimo različite materijale koje rezanjem, trganjem i lijepljenjem nanosimo na podlogu. Kolaž su u slikarstvo uveli kipari (Picasso, Braque, Gris) kako bi tom tehnikom dali novi, do tada nepoznati umjetnički izraz.

Kao materijal služe raznobojni papiri (kolažne mape), izresci iz novina, časopisi, tekstil, fotografije, koža, stari likovni radovi, brusni papir, itd. Ti materijali omogućuju bogat izvor boja, tekstura, oblika, motiva, itd. Kolaž je posebno pogodna tehnika u vrtiću ili osnovnoj školi za likovne igre kombiniranja, razlaganja, variranja i građenja, za rekomponiranje i igre kreativnog likovnog razmišljanja. Pri radu najprije izrežemo ili istrgnemo željene oblike, zatim ih na plohi slažemo neprestano kombinirajući, varirajući i tražeći željenu kompoziciju i oblik, a tek kada smo zadovoljni složenim, zalijepimo. Kolažem se može stvoriti i fotomontaža. To je način kad se iz različitih fotografija ili njezinih dijelova režu oblici kojima se komponiraju novi oblici, nova

likovna cjelina. To vodi ka likovnoj domišljatosti i duhovitosti koja se rado prihvaća i likovno izražava.

5. RAZVOJ LIKOVNOG IZRAŽAVANJA I STVARANJA U DJECE

5.1. Opće karakteristike likovnog izražavanja i stvaranja u djece

Osnovna potreba djeteta tijekom razvoja njegove likovnosti jest da neprestano mijenja sadržaj rada što proizlazi iz želje za aktivnim spoznavanjem i izražavanjem doživljenog. U početku likovnog izražavanja, želja za spoznavanjem nije namjerna i svjesna, ali ona to vrlo brzo postaje. Izravno promatranje djece angažirane u likovnoj aktivnosti može dati jasniji i bolji uvid u pravu prirodu dječjeg izraza no što to omogućuje analiza njegova djela bez poznavanja procesa kojim je nastao. Nerijetko srećemo pogrešna tumačenja dječjeg likovnog izraza. Dječji likovni izraz često se promatra isključivo kao pokušaj vizualne reprezentacije, a pomanjkanje sličnosti s realnim objektom tumači se motoričkom ili percepcijskom nezrelošću ili kombinacijom tih dvaju čimbenika.

Redukcionizam dječjeg izraza daje privid svođenja na bit, a zapravo je posljedicom egocentrične orijentacije na ono što je bitno za dijete ili je pak posljedicom fokusiranja djeteta na mali broj aspekata okoline. Stoga je za valjanu interpretaciju djetetova likovnog djela najvažnije shvaćanje njegovih spoznajnih mogućnosti.

Dubina ranih doživljaja vrlo je važna i njihova jeka prati nas cijelog života. Svi dječji likovni produkti ne sadrže likovno- estetičku i originalnu vrijednost, ali ipak veći dio njih ima izvoran, neometen dječji likovni izraz i likovno- kreacijsko obilježje.

Neometana likovna djela iskrena su i spontana, nema laži i izmišljanja, dijete daje svoj stav prema onomu što izražava. Obilježja dječjeg izraza jesu: spontanost, ekspresija, skladnost, ritmičnost, što se očituje u sjedinjavanju realnog i fantastičnog. Vrsta materijala ne dovodi do razlika u likovnom izražavanju crtanjem, slikanjem ili prostorno- plastičnim oblikovanjem glinom ili plastelinom. Svejedno je da li dijete upotrebljava olovku, boju ili glinu, uvijek nastaje ista osnovna forma unutar pojedine faze likovnog razvitka.

5.2. Različita shvaćanja razvojnih faza likovnog izražavanja i stvaranja u djece

U razvitku djetetova likovnog izražavanja istodobno teče nekoliko procesa sazrijevanja i učenja:

- Razvitak psihomotorike ruke, šake, prstiju i ovladavanje instrumentom rada.
- Spoznavanje okoline i razvitak znanja o njoj.
- Razvitak potreba i sposobnosti prikazivanja okoline i to od simbolizacije, preko prikazivanja onoga što dijete "zna" o okolini (intelektualni realizam), pa do prikazivanja onoga što stvarno objektivno može vidjeti u okolini (vizualni realizam).

Sva ova tri procesa međusobno su isprepletena s različitim naglaskom na jednom, drugom ili trećem, u ovisnosti o djetetovu uzrastu. U većini periodizacija dječjeg likovnog izražavanja možemo uočiti osnovni Linquetov model (modifikacija po Wildloecheru, 1978.), gdje su navedene tri osnovne faze:

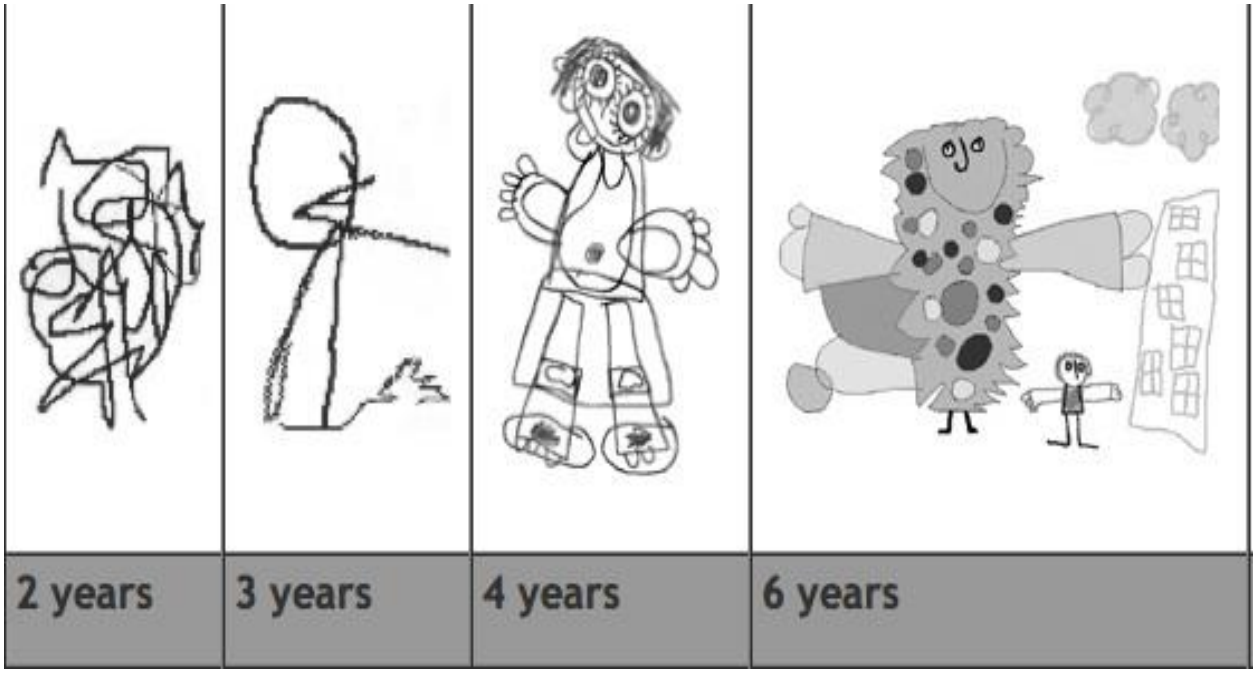
- Faza šaranja, kao početnog likovnog izražavanja
- Faza dječjeg, odnosno intelektualnog realizma, kao početak namjernog prikazivanja
- Faza vizualnog realizma- napuštanje dječjeg realizma, propadanje dječjeg crteža (Piaget, 1975.)

U fazi šaranja (do 4. godine) prevladava psihomotorički i osjetilni djetetov doživljaj i užitak pri povlačenju linija, dok pokušaj prikazivanja okoline dolazi na kraju te faze kao "slučajno postignuti crtež" ili faza "slučajnog realizma" (Linquet, 1978.). U slučajno postignutom crtežu dijete uočava sličnost s nekim predmetom i crtežu daje ime.

Za fazu dječjeg realizma (4- 10 godina) karakteristično je nastojanje da se okolina reprezentira. Psihomotorika se stavlja u službu tog cilja (Beisel, 1978.).
Rana faza dječjeg realizma (4- 6 godina) jest faza sheme (Wildloecher, 1974.) ili neuspjela realizma (Linquet, 1978.). okolina je prezentirana, ali s egocentričnog, spoznajno- iskustvenog aspekta, sve to daje djetetovu crtežu obilježje osobnog, neobjektivnog i "neuspjelog", "nezrelog" djela.

U kasnijoj fazi (6- 10 godina), fazi intelektualnog realizma (Linquet, 1978.), dijete i dalje prikazuje okolinu, pokazuje da mu je znano bogatstvo sadržaja, informacija i spoznaja, te mnoštvo predmeta i njihovih obilježja (znanja o predmetima, ne puko viđenje predmeta).

Faza vizualnog ili optičkog realizma (11- 14 godina) jest faza zanemarivanja znanja o predmetima i njihovim objektivnim odnosima radi uspostavljanja njihovih prividnih odnosa kako ih zadaje narav čovjekove percepcije. Zbog emocijske neutralnosti detalja te spoznajno i tehnički visoko elaborirana izraza, ova se faza udaljuje od dječjih faza i približava se izrazu odraslih.

2 godine	3 godine	4 godine	6 godina

Slika 5.1. Razvoj dječjeg crteža od 2. do 6. godine
Izvor:https://plasticenglish.wordpress.com/drawing-development-in-children/
(14.03.2017, 15:58 h)

6. LIKOVNI IZRAZ DJETETA U DJEČJEM VRTIĆU

Među raznovrsnim aktivnostima koje odgojitelji provode s predškolskom djecom u dječjim vrtićima značajno mjesto zauzimaju razni oblici dječjeg stvaralaštva, a među njima se ističe likovni odgoj. To je posve razumljivo kad znamo da je osnovna dječja potreba upravo potreba za izražavanjem i stvaranjem. U ovladavanju raznim likovnim materijalima i određenim tehnikama rada vrlo važnu ulogu imaju tzv. predvježbe za likovni rad s djecom. U predvježbama djeca ne moraju imati neki određeni sadržaj, već neka to bude samo igra materijalom. Ove predvježbe ne trebaju imati naglasak na likovnoj vrijednosti dječjeg rada, već se trebaju odvijati u formi igre, ali sa željom i nastojanjem da djeca što sigurnije koriste materijal, da stječu potrebne navike i razvijaju svoje mogućnosti za kasnije likovno izražavanje vezano uz neku temu. Djeca pri čitavom ovom radu trebaju osjetiti radost, a ne prisilu ili nametnuto forsiranje. Tek tada, nakon određenog vremena možemo djeci davati određene sadržaje ili ih potaknuti da ih likovno izraze u zadanoj temi.

Kad govorimo o odabiru sadržaja za zadanu temu, jasno nam je da se tu radi o kolektivnoj aktivnosti u kojoj istovremeno sudjeluju djeca čitave odgojne skupine, a odgojitelj određuje tematiku. Autorica Ljerka Babić (*Likovni odgoj u dječjem vrtiću,* 1965.) govori o tome da sam tijek likovnog zanimanja s djecom (nastajanje i razvitak stvaralačkog akta u likovno- pedagoškom procesu) ima tri osnovna dijela:

1. Intelektualni dio- sadrži psihičku pripremu djece za konkretno zanimanje i likovni rad. Odgojitelj kao metodičar i psiholog mora poznavati psihologiju dječjeg likovnog izraza i razvojne faze tog izraza za određenu dob djece. Odgajatelj kao stvaralac pozitivne energije mora stvoriti pozitivnu atmosferu za rad (zainteresirati, a ne forsirano stvarati uvjete rada) jer o njoj ovisi uspjeh u toku izvođenja samog rada. Odgajatelj prema djeci mora biti blag, prisan, individualno prilaziti svakom djetetu, te se vješto snalaziti u situaciji koju mu nametnu djeca. Kod odabira teme, odgajatelj mora voditi računa o likovnim elementima, o interpretaciji sadržaja, prilagođenosti sadržaja djeci, te voditi računa da im sadržaj bude jaka motivacija za likovni izraz.
2. Manualni dio- izraženija je psihomotorička aktivnost djece, odnosno djeca daju odgovor na zadanu temu u likovnom izražaju. Dok u prvom djelu glavnu ulogu ima odgajatelj, u drugom dijelu do izražaja dolaze djeca. Prilikom likovnog izraza djeteta, pokrenute su gotovo sve njegove funkcije koje prenose njegov

intelekt i emocije na likovno kreativni izraz djeteta. Takav dječji izraz bit će bogatstvo predodžba, mašte i emotivnog života. "*Ukoliko se djeca ne obraćaju odgojitelju, najbolje je pustiti ih da nesmetano rade. Obrazlaganje (ako je predugo i glasno) pojedinoj djeci smeta, djeca postaju dekoncentrirana i rastrgana u zamisli i izvođenju.*" (Ljerka Babić*, Likovni odgoj u dječjem vrtiću,* 1965., str.5).

3. Vrednovanje- (valorizacija) dječjih radova je od velike važnosti jer će mu dječji likovni izrazi uvijek nešto reći. Svako likovno područje vrednuje se prema određenim kriterijima s obzirom na karakteristike dječjeg izraza i mogućnosti njihova izražavanja. Isto tako, analiziranje dječjih radova koje se provodi s djecom nakon završenog zanimanja ima veoma široko odgojno značenje. Osim razvijanja smisla za lijepo, ovaj način rada daje djeci posebno zadovoljstvo zbog postignutog rezultata u svom izražaju, te ujedno zbog razgovora i suda kojeg izriču za vrijeme vrednovanja, razvija se dječje mišljenje, bogati se njihovo znanje, te razvija rječnik.

Prema autorici Antoniji Balić Šimrak (časopis: Dijete, vrtić, obitelj, broj 62/63 zima 2010/proljeće 2011), znanstvena istraživanja stalno dokazuju da rano bavljenje likovnim aktivnostima i umjetnička naobrazba općenito poboljšavaju i druge aspekte spoznaje, pa npr.:

· likovne aktivnosti potiču fokusiranje, odnosno, usmjeravanje pažnje, pa učestalo bavljenje likovnošću djeluje na bolju koncentraciju i u drugim aktivnostima;

· likovne aktivnosti potiču opuštanje cijelog organizma i lučenje hormona sreće, što rezultira kvalitetnijim življenjem;

· upotreba različitih materijala, rješavanje problema koje donosi likovni proces, eksperimentiranje i traženje novih spoznaja pridonosi razvoju divergentnog mišljenja, a samim time i kreativnosti.

Upravo zbog toga u provođenju likovnih aktivnosti s djecom nema mjesta pravilima, zakonitostima i kritici jer su oni momentalni zagušivači kreativnosti, slobode, samopouzdanja i radoznalosti.

7. SLIKARSKE TEHNIKE U DJEČJEM VRTIĆU

Kad dijete nešto crta, ono se u početku igra izmjene boja. Kada na raspolaganju ima različite olovke u boji, flomastere ili pastele, upotrebljava ih onako kako mu "dođu pod ruku". Ono obično ne misli na to kakvu boju nanosi na papir, te izmjena boja ne predstavlja ništa drugo osim što pokazuje da je dijete radilo bojama. Prema tome, putem ovih vrsta boja djeca se donekle uče prepoznavati boje, dok boje kao pojavni fenomen ili izražajno sredstvo nemaju nikakvu važnost u njihovu likovnom izražavanju. Isto postupaju djeca i s akvarelom, temperom i slično.

- *Tempera*

Za rad s predškolskom djecom najpogodnija slikarska tehnika jest tempera i to u što većem rasponu boja. Važno je djecu mlađe dobne skupine upoznati s tehnikom tempere prvenstveno igrajući se njezinim bojama i teksturom. Djeca se vole igrati gustim bojama koje dobro prekrivaju površinu papira, te se pomoću njih lako likovno izražavaju. Kada slikaju temperama, gvašem, pastelom, pa i kolažem, djeca slažu boju do boje. Djeca slikaju kao što i crtaju, odnosno ona najprije oslikaju obris oblika, potom ga popunjavaju bojom koju vole koristiti u njezinom izvornom obliku. Oni ih ne miješaju već im boje odgovaraju u svom industrijski proizvedenom stanju. Za vrijeme rada, djecu treba poticati da ocijede kist, te da ga koriste za jednu određenu boju (kako ne bi došlo do međusobnog miješanja i prljanja boja). Poticaj za rad uvijek se uzima iz dječje neposredne okoline.

- *Akvarel*

Ako dijete u dobi od 2 do 4 godine iole vlada kistom, ono će se i tom vrstom boja koristiti na isti način kao i bojama u "štapićima". Dok tehnika rada s crtačkim tehnikama ne čini djeci poteškoće, miješanje boja s vodom zahtijeva određenu spretnost te odgovarajuće kistove. *"Pogrešna je pretpostavka da djeci valja dati debele, plosnate i tvrde kistove stoga što su nevješta. Umjesto da se u djece njeguje fini osjećaj ruke za mekoću i lak dodir kistom te za kvalitetu i život boje, grubi kistovi donose površnost i neodređenost oblika u boji, koji se zbog svog automatskog šarenila nekritički proglašavaju dječjim izražavanjem bojom."* (Dobrila Belamarić, Dijete i oblik, 1986., str. 212- 213).

Za razliku od tempere, akvarel je djeci poprilično zahtjevna tehnika. Onaj koji slika mora biti vješt, brz i discipliniran. Akvarel karakterizira prozirnost, stoga često boja papira utječe na čistoću boje. Papir na kojem se slika je zrnaste teksture, što omogućava da se na pojedinim mjestima zadrži talog boje. Kada djeca slikaju akvarelom, najčešće koriste previše vode tako da papir postaje valovit.

- *Gvaš*

Gvaš je tehnika slikanja akvarelom u koji se miješa gusta bijela boja. Sličan je temperi, gust je i neproziran, za razliku od akvarela. Boje gvaša nisu toliko intenzivne kao kod slikanja temperom, no zbog svoje gustoće i mazivosti djeca se njime lako izražavaju. Tehnika dječjeg slikanja gvašem slična je kao kod slikanja temperom, djeca prvo crtaju obrisne linije oblika a zatim ga ispunjavaju bojom.

- *Kolaž*

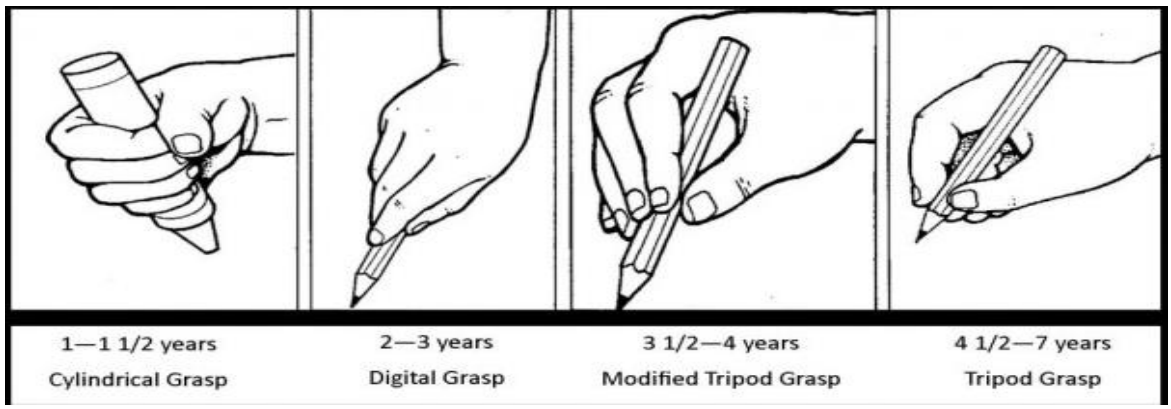
Tehnika kolaža je izuzetno korisna za razvoj fine motorike, te motorike ruke i šake kod djece. Kao materijal služe raznobojni papiri (kolažne mape), izresci iz novina, časopisi, tekstil, fotografije, koža, stari likovni radovi, brusni papir, itd. Ti materijali omogućuju bogat izvor boja, tekstura, oblika i motiva. Kolaž je posebno pogodna tehnika u vrtiću ili osnovnoj školi za likovne igre kombiniranja, razlaganja, variranja i građenja, za rekomponiranje (preslagivanje) i igre kreativnog likovnog razmišljanja. Pri radu djeca najprije izrežu ili istrgnu željene oblike, zatim ih na plohi slažu neprestano kombinirajući, varirajući i tražeći željenu kompoziciju i oblik, a tek kada su zadovoljni složenim, zalijepe. Mlađa djeca koja nisu svladala upotrebu škara, neće rezati kolaž već će ga trgati na manje komadiće. Ujedno mlađa djeca znaju na kolaž nanositi previše ljepila. Za rad s kolažem uzimaju se sadržaji iz neposredne dječje okoline.

- *Ostale slikarske tehnike*

Uljane i akrilne boje nisu pogodne za djecu predškolske dobi jer su složene i prezahtjevne da bi se djeca mogla njima koristiti. Enkaustika i freska ne koriste se zato što slikanje takvim materijalima nije pogodno za djecu prvenstveno zbog njihove sigurnosti (enkaustika- korištenje vrućeg pčelinjeg voska) a i teške manipulacije slikarskim alatima (freska- slikanje na zidu), te ujedno i njihova nepraktičnost korištenja. Ostale slikarske tehnike koje možemo približiti djeci jesu mozaik i tapiserija. Mozaik mogu slagati pomoću kolaž papira izrezanog u kvadratiće (i drugim manjim oblicima) ili mogu plesti tapiseriju.

Važno je imati na umu da uporaba raznih materijala zahtjeva i razne postupke koji moraju biti prikladni dječjoj dobi, te im ne smiju pružati otpor (drugim riječima da se njima lako boji, razrjeđuje, manipulira, trga ili reže, te da se dobro nanose na podlogu). S obzirom na to da dijete i bez posebne intervencije odrasle osobe pronalazi put za likovno stvaranje, bilo da to čini na podlozi ili u prostoru, čini se da je ključno osigurati mu s jedne strane što više mogućnosti da se likovno izražava i da istražuje likovne materijale, ali s druge pak strane potrebno mu je nenametljivo ukazivati na mogućnosti koje nam likovnost može pružiti, uvećavajući time djetetovu senzibiliziranost za svijet umjetnosti i njegove specifičnosti. Najbolje rezultate postižemo kad s djecom sjednemo u krug i tijekom razgovora svakom djetetu dajemo priliku da izrazi svoje mišljenje, pa ona već od početka uviđaju da će imati priliku reći što misle te strpljivo čekaju, osluškujući i tuđa mišljenja i pripremajući se za svoj 'nastup'. Uvođenje ovakvog postupka u svakodnevni ritam daje im osjećaj važnosti i zadovoljstva te neupitno utječe na samopouzdanje koje se potom odražava i u likovnim uradcima. S obzirom na to da djeca postaju svjesna svoje osobnosti koju drugi poštuju i ne pokušavaju je mijenjati – ona u potpunosti gube potrebu kopiranja radova svojih vršnjaka (što je u suštini rezultat nesigurnosti) i samouvjereno likovno stvaraju.

Prema autorici Antoniji Balić Šimrak (časopis: Dijete, vrtić, obitelj, broj 62/63 zima 2010/proljeće 2011), omogućujući djetetu predškolske dobi da stvara samo, neopterećeno i bez intervencije odraslih, dobivamo priliku zaviriti u dječji unutarnji svijet, kao i priliku da bolje upoznamo dijete i učimo od njega.

1- 1.5 godina Cilindrični zahvat	2-3 godine Digitalni zahvat	3.5- 4 godine Modificirani tronožni zahvat	4.5- 7 godina Tronožni zahvat

Slika 7.1. Zahvat likovnog pribora u djece
Izvor:https://plasticenglish.wordpress.com/drawing-development-in-children/
(14.03.2017, 15:42 h)

8. ANALIZA ANKETE O SLIKARSKIM TEHNIKAMA

Anketa o uporabi slikarskih tehnika u dječjem vrtiću provedena je početkom prosinca 2016. godine u DV Sunce u Fažani. Anketu je ispunilo 10 odgojiteljica, iz različitih dobnih skupina: mlađe (0- 3 godine) ili mješovite (3- 7 godina).

U anketi se ispitivalo mišljenje odgojitelja o tome koja je najprikladnija slikarska tehnika koja bi se mogla koristiti u dječjem vrtiću, učestalost korištenja slikarskih tehnika, koriste li se slikarske tehnike na nov, neuobičajen način na koji se one obično ne koriste u dječjem vrtiću, te koriste li neku slikarsku tehniku koja nije uobičajena, ali može poslužiti kao jedna od njih (npr. slikanje čajem, zemljom, kavom i sl.).

U mlađim dobnim skupinama ima sveukupno 4 odgojiteljice, te ću prema njihovim anketama vrednovati učestalost i korištenje slikarskih tehnika. Analizom odgovora odgojiteljica iz mlađih dobnih skupina, zaključujem da je najučestalija slikarska tehnika kojom djeca rade upravo tempera (provode ju 4/ 4 odgojiteljice nekoliko puta tjedno), zbog njezine gustoće, mazivosti, mogućnosti manipuliranja, lakog određivanja i miješanja boja, te lakog nanošenja na papir. Nakon toga slijede akvarel tehnika (3/ 4 odgojiteljice) i pastele (3/ 4 odgojiteljice). Ujedno smatraju (4/ 4 odgojiteljice) da bi se sve slikarske tehnike trebale u jednakoj mjeri provoditi u radu s djecom kako bi ona imala priliku istraživati i upoznavati različite tehnike i materijale, te kako bi se motorička osjetila počela razvijati od najranije dobi (npr. okulomotorika, fina motorika ruke i šake, itd.). Korištenje slikarskih tehnika je u mlađim dobnim skupinama svakodnevno, ili gotovo svakodnevno. Slikarske tehnike koriste na inovativne načine (4/ 4 odgojiteljice) u smislu dječjeg istraživanja, ali dopuštaju djeci neka sama odrede kako će slikati- kistom, prstima, dlanovima, stopalima, otiskujući ili koristeći neke druge predmete npr. štapiće ili špatule. Ne koriste neku tehniku u radu s djecom koja nije uobičajena slikarska tehnika (0/ 4 odgojiteljice).

Po analizi odgovora odgojiteljica iz mješovitih dobnih skupina, sveukupno njih 6, zaključujem da je najučestalija slikarska tehnika kojom djeca rade isto tako tempera (6/ 6 odgojiteljica 3- 4 puta tjedno provode tu tehniku), no akvarel (5 /6 odgojiteljica), pastele (4/ 6 odgojiteljica) i kolaž (4/ 6 odgojiteljica) se gotovo u jednakoj mjeri koriste, upravo zbog jednostavnosti, lakog korištenja, širokog raspona boja, te se djeca mogu lako i ekspresivno njima izražavati.

Slikarske tehnike poput akrila (1/ 6 odgojiteljica) i gvaša (2/ 6 odgojiteljica) se izuzetno rijetko koriste u dječjem vrtiću zbog nedostatka takvih sredstava (u slučaju akrilnih boja) ili zbog toga što su jednostavno "višak" u slučaju gvaš tehnike. Odnosno u slučaju gvaša, prema analizi ankete, odgojiteljice će radije koristiti temperu ako im zatreba gušća, bolje pokrivajuća tehnika, nego miješati akvarel s bijelom temperom. Ujedno smatraju da je tempera već gotov proizvod koji ne treba unaprijed pripremati, već je lako dostupan djeci te ga mogu koristiti i uzeti prema vlastitom interesu bez prethodne pripreme. Odgojiteljice mješovitih vrtićkih skupina (njih 6/ 6) smatraju da su najprikladnije tempera i akvarel kao slikarske tehnike zbog širokog spektra boja koje pružaju, jednostavnosti za uporabu, te zbog toga što se mogu koristiti različitim alatima (prstima, kistom, spužvicama, slamkama, špatulama i sl.) što pruža dodatnu zabavu, iskustvo i maštovitost djetetu u njegovom likovnom izrazu, te ujedno pruža vježbanje okulomotorike i fine motorike prstiju i šake. Korištenje slikarskih tehnika je u mješovitim dobnim skupinama u prosjeku svakodnevno, odgojiteljice svih mješovitih skupina orijentiraju se po interesu djece pa učestalost varira od minimalno 2-3 puta tjedno do maksimalno i dva puta dnevno.

Odgojiteljice (5/ 6) mješovitih skupina koriste slikarske tehnike na inovativne načine korištenjem različitih materijala (najčešće prirodnih materijala- slikanje grančicama umjesto korištenjem kista, slikanje obojenim kockicama leda, pijeskom, pjenama u boji), različitih podloga (slikanje mokro na mokro), kombiniranjem tehnika (voštana pastela i akvarel), slikanjem na platnu umjesto na papiru formata A4, i sl. Koriste (4/ 6 odgojiteljica) puno tehnika koje nisu uobičajene slikarske tehnike, poput slikanje obojenim ledom, slikanje pijeskom, slikanje čajem.

PRILOG: ANKETA O SLIKARSKIM TEHNIKAMA U DJEČJEM VRTIĆU

Poštovani, molim Vas da u svrhu prikupljanja informacija za izradu završnog rada na temu “Slikarske tehnike u dječjem vrtiću” kratkim odgovorima ispunite ovu anketu. Unaprijed hvala! Sveučilište Jurja Dobrile, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Mentor: Beza Žižović, mag. art.paed., pred.

Student: Nicole Knapić

PITANJA	ODGOVORI
1. Koju slikarsku tehniku najčešće koristite u radu s djecom prilikom rada u odgojno- obrazovnoj ustanovi? Zbog čega?	
2. Koja slikarska tehnika je po Vašem mišljenju najprikladnija za rad s djecom u predšk. ustanovi? Molim Vas, obrazložite svoj odgovor.	
3. Koliko učestalo (u periodu od jedan tjedan) koristite slikarske tehnike u radu s djecom?	
4.Koristite li slikarske tehnike u radu s djecom na novi, inovativan način na koji se one obično ne koriste u dječjem vrtiću. Obrazložite.	
5.Koristite li neku tehniku u radu s djecom koja nije uobičajena slikarska tehnika ali može poslužiti kao jedna?	

Zaokružiti u kojoj dobnoj skupini se obavlja odgojno obrazovni rad:

Mlađa / srednja / starija dobna skupina

PRILOG: PRIPREMA ZA IZVOĐENJE AKTIVNOSTI IZ KOLEGIJA LIKOVNA KULTURA

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Odsjek za odgojiteljski studij
Redovni preddiplomski stručni studij predškolski odgoj
šk. god. 2016/2017.

PRIPRAVA ZA IZVOĐENJE AKTIVNOSTI IZ LIKOVNE KULTURE

(Godišnja doba)

Dječji vrtić: Sunce
Mentorica metodičarka: Beza Žižović, mag. art.paed., pred.
Mentorica odgojiteljica: Ljiljana Folo
Studentica: Nicole Knapić

USTANOVA: Dječji vrtić Sunce, mješovita vrtićka skupina (od 3 do 7 godina)
BROJ DJECE U SKUPINI: 19
PSIHOFIZIČKE KARAKTERISTIKE DJECE: nema djece s posebnim potrebama
MOTIV: godišnja doba
LIKOVNO PODRUČJE: slikanje
LIKOVNA TEHNIKA: akvarel, tempera, zemlja
LIKOVNI PROBLEM: crta (likovni element), boja (likovni element)
OBLIK RADA: frontalni, individualni
METODE RADA: metoda razgovora, metoda analitičkog promatranja
MATERIJALI: bijeli papir formata A4, kist, tempere, akvarel, zemlja, šalice, voda, pvc folija, zaštitna pregača
KORELACIJA: priroda i društvo, glazbena kultura
CILJ: razvijati maštu, preciznost, kreativnost, sposobnost percipiranja, zamišljanja, izražavanja putem usmjerene pažnje
ZADATCI:
ODGOJNI- razviti snalažljivost, poticati dijete na vlastito mišljenje i izražavanje, razviti upornost i odgovornost, razvijati interes prema likovnoj kulturi i umjetničkom stvaranju, razviti početnu osjetljivost za prostor, razviti osjećaj za sklad
OBRAZOVNI- poticati djecu na razlikovanje crte po strukturi (duga- kratka, tanka-debela, ravna- zakrivljena), prepoznati i imenovati boje (toplih- hladnih, primarnih-sekundarnih), naučiti ih tehniku slikanja zemljom te upoznavanje njezinih svojstava, te ako nisu upoznati, i s tehnikom akvarela i tempere
FUNKCIONALNI- uspješno vladati prostorom na plohi, utjecati na spretnost, razviti motoriku ruku, razviti finu motoriku šake i prstiju, razviti okulomotoriku
AKTIVNOSTI KOJE SU PRETHODILE: razgovori s djecom o godišnjim dobima (proljeće, ljeto, jesen i zima), njihovu izmjenu kroz godinu te određena obilježja koja ona nose (vremenske i klimatske promjene, prirodne promjene kroz godišnja doba, naše obilježavanje i proslave u određenom godišnjem dobu, itd.), usvajanje novih pojmova vezanih uz godišnja doba i njihovog značenja

ORGANIZACIJA PROSTORA I MATERIJALA ZA RAD: Prije početka aktivnosti pripremam prostor u kojemu će djeca raditi- postavljam stolove na sredinu sobe kako bi djeca imala više prostora za rad, pokrivam ih pvc folijom, papire za slikanje postavljam na njihova mjesta. Na sredine stolova stavljam akvarel, temperu i posude s razrijeđenom zemljom (od najgušće smjese koja ostavlja najtamniji trag do najrjeđe smjese koja ostavlja najsvjetliji trag). U svaku slikarsku tehniku postavljam nekoliko kistova različite debljine i čvrstoće (ovisno koji je kist predodređen za tehniku).

TIJEK AKTIVNOSTI:

UVOD- Djecu zamolim da sjednu u formaciju kruga u centar početnog čitanja i pisanja. Predstavljam se i upoznajem s djecom kako bi atmosfera rada bila što ugodnija i opuštenija. Nakon upoznavanja, krećem s interaktivnom pričom “Priča o patuljku slikaru“ uz ilustrativne sličice koje prate priču kako bi djeci bilo lakše pratiti radnju. Nakon pročitane priče, upitat ću djecu nekoliko pitanja o njoj (uz ilustrativne sličice korištene tijekom priče): Kako vam se svidjela priča? O čemu ona govori? Tko su likovi koji se pojavljuju u priči (uz ilustrativnu sličicu patuljka i žutog lista)? Kako su izgledali (uz ilustrativnu sličicu patuljka i žutog lista)? Što su oni radili (uz sličicu močenja kista u boju)? Kako su se igrali patuljak i list (slikanje po papiru)? ltd.

Za kraj im pokazujem sličicu godišnjih doba te ih zamolim neka mi nabroje koja godišnja doba postoje, koliko ih imamo, te neke interaktivne elemente sa sličice (padanje lišća, padanje snijega, gumene čizme i kabanicu, sunce i more, itd.)

TIJEK AKTIVNOSTI- Nakon čitanja priče i razgovora o temi, djeci ću reći kojom će tehnikom raditi. Djeca će samostalno pronaći svoje mjesto, no prije početka rada, zaštitit ćemo ih zaštitnim pregačama kako se ne bi zaprljali, te im predstavljam tehnike. Predstavit ću im sve tri tehnike kojima će danas raditi. S tehnikom akvarela i tempere mislim da su neki već upoznati, no s tehnikom zemlje nisu nikada radili pošto nije uobičajena slikarska tehnika. Objasnit ću im da smo zemlju razrijedili s vodom u gušću i rjeđu smjesu koja na papiru ostavlja različiti trag ovisno o količini vode u njoj.

Objasnit ću im i demonstrirati da gušća smjesa ostavlja tamniji trag na papiru a rjeđa smjesa ostavlja svjetliji. Kada djeca započnu s radom, preko računala im puštam glazbu “Antonio Vivaldi- 4 godišnja doba“. Obilazit ću dijete po dijete, poticati ih na rad, hrabriti ih, usmjeravati ih, svakom djetetu individualno prilaziti. Pustit ću da svako dijete radi onoliko koliko mu je potrebno te ih neću prekidati dok rade.

ZAVRŠNI DIO- U završnom dijelu aktivnosti, kada djeca završe s radom usmjerit ću dijete da svoj rad položi na određeno mjesto. Svakom djetetu na papir na kojemu je radilo, odostraga napisat ću olovkom ime i dob djeteta (godina, mjesec). Pitat ću djecu da li im se svidjela aktivnost. Koji motiv iz godišnjih doba su nacrtali i koja tehnika im se najviše svidjela te zašto. Upitat ću ih je li im se svidjelo slikati sa zemljom te bi li voljeli češće slikati neuobičajenim slikarskim tehnikama.
Zahvalit ću se im se na sudjelovanju te pohvaliti njihove radove.

ZAPAŽANJA NAKON AKTIVNOSTI:
Aktivnosti je prisustvovalo 14-oro djece. U uvodnom djelu, pažljivo su slušali priču o patuljku slikaru i promatrali interaktivne sličice pomoću kojih su lakše odgovarali na moja pitanja. Pitanja su bila vezana uz likove i radnju priče, te su njihovi odgovori na moja pitanja ostavljali dojam kao da zajedno pričamo priču. Nakon uvodnog dijela objasnila sam im slikarske tehnike te kako njima raditi, što su zainteresirano i nestrpljivo slušali. Svako dijete imalo je priliku isprobati uobičajenu slikarsku tehniku (akvarel/ tempera) i neuobičajenu slikarsku tehniku (slikanje zemljom).
Zemlja je bila razrijeđena vodom, što sam im objasnila, te ujedno demonstrirala prelazeći zemljom po papiru te smo zajednički usporedili tragove koje je ona pustila (od najsvjetlijeg do najtamnijeg). Objasnila sam im tehniku zemlje dok se djeca još nisu rasporedila prema interesima za tehnike, kako bi svi mogli vidjeti razliku nijansa zemlje.
Motiv koji su slikali bio je dosta opširan (Godišnja doba) kako bi dobili slobodu umjetničkog izražavanja. Mogli su slikati bilo što iz godišnjih doba, uključujući nešto što su čuli u priči (npr. lišće, šumu, lokvu vode, drveće) ali i motive o kojima dosta pričaju zadnjih dana (zbog zime kao godišnjeg doba i nadolazećih blagdana) npr. božićnu jelku, snijeg, snjegovića, kišu, vjetar, sunce i more, cvijeće, voćke i sl.
Smatram da se djeci svidjela tehnika crtanja zemljom, te da je razvijen interes oko eksperimentiranja različitim materijalima u slikarskom području. Pokazali su veliki interes za novom tehnikom, ali bile su zastupljene i akvarel/ tempera. Istraživali su gustoću i svjetlinu smjese nanošenjem više slojeva na papir te proučavajući razliku među tragovima. Motiv su savladali, najviše djece crtalo je cvijeće i stabala, ali bilo je i drugih motiva poput snjegovića, bundeva, ležaljki za plažu i slično.

Jedina zamjerka djece na tehniku zemlje bila je što nema spektra boja kao što imaju uobičajene slikarske tehnike. Drugim riječima, tehnika slikanja zemljom je monokromna (jednobojna). Njihova zamjerka nije me previše iznenadila s obzirom na to da je osnovno izražajno sredstvo slikarskih tehnika upravo boja. Zemlja kao slikarska tehnika je dosta zahvalna, brzo se suši na podlozi (brže nego tempera ili akvarel), lako se ispravlja i korigira, ekonomična je i prirodna, nema umjetnih boja i mirisa, te ni u kojem smislu nije štetna za djecu. Ovisno o miješanju s vodom, može biti svjetla i lepršava poput akvarela, ili pak gusta i prekrivajuća poput tempere.

PRILOG: "Priča o patuljku slikaru"

Bio jednom jedan patuljak koji je živio u velikoj šumi. Patuljak je imao crvenu kapicu, divno plavo odijelo, zelene hlačice i smeđe čizmice. Patuljak je svaki dan išao u šetnju od svog stabla, ispod kojeg je bila njegova kućica, do drugog kraja šume. U šetnju bi ponio torbu preko ramena, a unutra bi stavio šačicu boja: crvenu, plavu, žutu, te kist. Patuljak je uživao u svom tom divnom lišću što je raslo na drveću, a divio se i lišću što je raslo na zemlji. Igrao se lišćem i dao mu divne boje koje su počele razgovarati među sobom. Patuljak je našao mali žuti list i pitao ga: "Bi li se htio igrati sa mnom?" – "Hoću, hoću!" veselo uskliknu mali list. Ako se hoćeš igrati sa mnom, prvo moraš smočiti noge u lokvu vode (umočiti kist u vodu). Moraš obrisati noge (ocijediti kist o rub staklenke). "Sada se možemo igrati!" (umočiti kist u boju i plesati njime po zraku). Patuljak je plesao sa žutim listom dok se nije umorio. Otkrio je u šumi puno lišća koje se htjelo igrati. Hajdemo se i mi sada igrati kao mali patuljak.

PRILOG: DJEČJI RADOVI IZ AKTIVNOSTI NA TEMU GODIŠNJA DOBA

Crtež 8.1.: IAN (6,5 godina), “Snjegović“
Slikarska tehnika: zemlja pomiješana vodom
Photo: Nicole Knapić

Faza dječjeg realizma (4- 10 godina)- karakteristično je nastojanje da se okolina reprezentira. U kasnijoj fazi (6- 10 godina), fazi intelektualnog realizma (Linquet, 1978.), dijete i dalje prikazuje okolinu, pokazuje da mu je znano bogatstvo sadržaja, informacija i spoznaja, te mnoštvo predmeta i njihovih obilježja (znanja o predmetima, ne puko viđenje predmeta).

Crtež 8.2.: NOEMI (4,7 godina), “Tri cvijeta“
Slikarska tehnika: zemlja pomiješana vodom
Photo: Nicole Knapić

Faza dječjeg realizma (4- 10 godina)- karakteristično je nastojanje da se okolina reprezentira. Rana faza dječjeg realizma (4- 6 godina) jest faza sheme. Okolina je prezentirana, ali s egocentričnog, spoznajno- iskustvenog aspekta, sve to daje djetetovu crtežu obilježje osobnog, neobjektivnog i “neuspjelog”, “nezrelog“ djela.

Crtež 8.3.: ANA (3,7 godina), “Bazen i ljeto“
Slikarska tehnika: akvarel
Photo: Nicole Knapić

Faza šaranja (do 4. godine)- prevladava psihomotorički i osjetilni djetetov doživljaj i užitak pri povlačenju linija, dok pokušaj prikazivanja okoline dolazi na kraju te faze kao “slučajno postignuti crtež“ ili faza “slučajnog realizma“ (Linquet, 1978.). U slučajno postignutom crtežu dijete uočava sličnost s nekim predmetom i crtežu daje ime.

Crtež 8.4.: GEA (6,4 godine), “Snjegović i snijeg kako pada“
Slikarska tehnika: tempera
Photo: Nicole Knapić

Faza dječjeg realizma (4- 10 godina)- karakteristično je nastojanje da se okolina reprezentira. U kasnijoj fazi (6- 10 godina), fazi intelektualnog realizma (Linquet, 1978.), dijete i dalje prikazuje okolinu, pokazuje da mu je znano bogatstvo sadržaja, informacija i spoznaja, te mnoštvo predmeta i njihovih obilježja (znanja o predmetima, ne puko viđenje predmeta).

Crtež 8.5.: LOVRO (5,8 godina), “Pijetao i livada i kukuruz“
Slikarska tehnika: tempera
Photo: Nicole Knapić

Faza dječjeg realizma (4- 10 godina)- karakteristično je nastojanje da se okolina reprezentira. U kasnijoj fazi (6- 10 godina), fazi intelektualnog realizma (Linquet, 1978.), dijete i dalje prikazuje okolinu, pokazuje da mu je znano bogatstvo sadržaja, informacija i spoznaja, te mnoštvo predmeta i njihovih obilježja (znanja o predmetima, ne puko viđenje predmeta).

Crtež 8.6.: MIA (4,4 godine), “Stablo i dva cvijeta“
Slikarska tehnika: zemlja pomiješana vodom
Photo: Nicole Knapić

Faza dječjeg realizma (4- 10 godina)- karakteristično je nastojanje da se okolina reprezentira. Rana faza dječjeg realizma (4- 6 godina) jest faza sheme. Okolina je prezentirana, ali s egocentričnog, spoznajno- iskustvenog aspekta, sve to daje djetetovu crtežu obilježje osobnog, neobjektivnog i “neuspjelog”, “nezrelog“ djela.

Crtež 8.7: ALAN (3,11 godina), “Ja se igram s loptom u travi“
Slikarska tehnika: zemlja pomiješana vodom
Photo: Nicole Knapić

Faza dječjeg realizma (4- 10 godina)- karakteristično je nastojanje da se okolina reprezentira. Rana faza dječjeg realizma (4- 6 godina) jest faza sheme. Okolina je prezentirana, ali s egocentričnog, spoznajno- iskustvenog aspekta, sve to daje djetetovu crtežu obilježje osobnog, neobjektivnog i “neuspjelog”, “nezrelog“ djela.

Crtež 8.8: MARO (5,2 godine), “Ja radim snjegoviće“
Slikarska tehnika: zemlja pomiješana vodom
Photo: Nicole Knapić

Faza dječjeg realizma (4- 10 godina)- karakteristično je nastojanje da se okolina reprezentira. Rana faza dječjeg realizma (4- 6 godina) jest faza sheme. Okolina je prezentirana, ali s egocentričnog, spoznajno- iskustvenog aspekta, sve to daje djetetovu crtežu obilježje osobnog, neobjektivnog i “neuspjelog”, “nezrelog“ djela.

9. ZAKLJUČAK

Slikarstvo je umjetnost oblikovanja podloge bojom, a slikanje postupak gdje se nekim sredstvom nanosi boja (mješavina ljepila i pigmenta) na podlogu i stvara se slika. Podloge i tehnike su razne, stoga imamo različite slikarske tehnike: tempera, akvarel, akril, ulje na platnu, gvaš, kolaž, mozaik, enkaustika, freska i vitraj. Sve ove tehnike, za razliku od crteža i grafike, izražavaju se u prvom redu uz pomoć boje. Razlikujemo slikarske tehnike u užem smislu te riječi, kod kojih je boja u prahu (pigment) vezana različitim vezivnim sredstvima, i druge slikarske tehnike kod kojih su nosioci boje različiti materijali (primjerice kamen ili staklo).

U radu s djecom predškolske dobi koristit će se slikarske tehnike u užem smislu te riječi, odnosno gdje se boja, pigment miješan ljepilom, nanosi na podlogu. U radu s djecom predškolske dobi koriste se slikarske tehnike poput tempere, akvarela, pastela i kolaža upravo zbog svojih svojstava. To su mediji kojima je lako rukovati, boje su postojane i izražajne, ekonomične su i efikasne, te se dijete pomoću njih lako izražava i prenosi svoje misli i okolinu na papir. Prenošenjem svojih ideja na papir, dijete se ekspresivno izražava, te ujedno vježba okulomotoriku, finu motoriku, motoriku ruku i šake, ali i nesvjesno započinje svoje prvo učenje o kompozicijskim elementima (harmonija, kontrast, jedinstvo, simetrija, ritam, ravnoteža).

"Predškolsko dijete ima svoj likovni jezik – na nama je da ga osluškujemo, pokušamo razumjeti u njegovoj suštini i iznad svega da ga poštujemo. U kvalitetnom likovnom procesu dijete otkriva vlastite potencijale i nema potrebu za natjecanjem s vršnjacima, ono uči i stvara, odnosno, stvarajući – uči, stječući tako naviku koja će mu kroz život biti najbolji saveznik." (Antonija Balić Šimrak, 2010., Dijete vrtić obitelj, str. 62-63).

Svi ljudi posjeduju kreativni potencijal. Uključivanje djece u umjetničke procese razvija u svakom pojedincu smisao za stvaralaštvo i inicijativu, bogatu imaginaciju, emocionalnu inteligenciju, sposobnost kritičkog mišljenja, smisao za samostalnost te slobodu mišljenja i djelovanja.

LITERATURA

Babić, Lj., (1965.) “Likovni odgoj u dječjem vrtiću; Odabiranje sadržaja u zadanoj temi za likovni izraz u potpuno mješovitoj grupi“, Zavod za unapređivanje školstva SRH, Zagreb

Belamarić, D., (1986.) ”Dijete i oblik- likovni jezik predškolske djece”, Školska knjiga, Zagreb

Grgurić, N., Jakubin, M., (1996.) “Vizualno- likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik”, Educa, Zagreb

Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B., (2010.) “Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi”, ALFA, Zagreb

Jakubin, M., (1999.) “Likovni jezik i likovne tehnike: temeljni pojmovi”, Educa, Zagreb

Peić, M., (1987.) “Pristup likovnom djelu”, Školska knjiga, Zagreb

Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“, Znanje, Zagreb

Časopis:

http://www.korakpokorak.hr/upload/Dijete_vrtic_obitelj/dijete_vrtic_obitelj_62-63.pdf (Dijete, vrtić, obitelj 8 broj 62/63 zima 2010/proljeće 2011; 13:16h, 14.03.2017.)

Mrežne stranice:

http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=46541 (Hrvatska enciklopedija; 14:59 h, 07.11.2016.)

http://dijeteiumjetnost.blogspot.hr/p/clanci-o-likovnom-stvaralastvu.html (Članci o likovnom stvaralaštvu; 15:44h, 11.02.2017.)

Popis crteža i slika:

Slika 3.1. ‘’Okrugli, Filbertovi i plosnati kistovi’’, izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 120.

Slika 3.2. ‘’Kistovi miješanih vrsta dlaka’’, izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 122.

Slika 3.3. "Alternativni slikarski pribor", izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 123.

Slika 4.1. "Kistovi za akvarelne tehnike", izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 131.

Slika 4.2. "Potezi kistom", izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 121.
Slika 4.3. "Tehnika ispiranja", izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 145.
Slika 4.4. "Vodotopiva jajčana tempera", izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 161.
Slika 4.5. "Ulje na staklu", izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 179.
Slika 4.6. "Sgraffito tehnika urezivanja", izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 191.
Slika 4.7. ‘’Pribor za enkaustiku’’, izvor: Smith, R., (2006.) “Slikarski priručnik“ str. 224.
Slika 5.1. Razvoj dječjeg crteža od 2. do 6. godine, izvor:https://plasticenglish.wordpress.com/drawing-development-in-children/ (14.03.2017, 15:58 h)
Slika 7.1. Zahvat likovnog pribora u djece, izvor:https://plasticenglish.wordpress.com/drawing-development-in-children/ (14.03.2017, 15:42 h)
Crtež 8.1.: IAN (6,5 godina), “Snjegović“, zemlja pomiješana vodom, (izvor: Nicole Knapić, dječji vrtić Sunce)
Crtež 8.2.: NOEMI (4,7 godina), “Tri cvijeta“, zemlja pomiješana vodom, (izvor: Nicole Knapić, dječji vrtić Sunce)
Crtež 8.3.: ANA (3,7 godina), “Bazen i ljeto“, akvarel, (izvor: Nicole Knapić, dječji vrtić Sunce)
Crtež 8.4.: GEA (6,4 godine), “Snjegović i snijeg kako pada“, tempera, (izvor: Nicole Knapić, dječji vrtić Sunce)
Crtež 8.5.: LOVRO (5,8 godina), “Pijetao i livada i kukuruz“, tempera, (izvor: Nicole Knapić, dječji vrtić Sunce)
Crtež 8.6.: MIA (4,4 godine), “Stablo i dva cvijeta“, zemlja pomiješana vodom (izvor: Nicole Knapić, dječji vrtić Sunce)
Crtež 8.7: ALAN (3,11 godina), “Ja se igram s loptom u travi“, zemlja pomiješana vodom (izvor: Nicole Knapić, dječji vrtić Sunce)
Crtež 8.8: MARO (5,2 godine), “Ja radim snjegoviće“, zemlja pomiješana vodom (izvor: Nicole Knapić, dječji vrtić Sunce)

SAŽETAK

Likovno stvaralaštvo igra znatnu ulogu u odgajanju djeteta; ono ga stimulira na potpunije zapažanje, na emocionalno doživljavanje, te ujedno razvija interese, volju, pažnju, ustrajnost, kombinatoriku i maštu djeteta. U formi i sadržaju dječjeg crteža može se puno saznati o intelektualnom i emocionalnom, psihičkom i tjelesnom stanju razvijenosti djeteta. U likovnom radu djeteta nalazi se i odraz karaktera i temperamenta djeteta, to jest svi oni činitelji koji sačinjavaju dijete kao individuu u razvoju; njegova okolina, pedagoški pozitivni i negativni utjecaji i njegov položaj u društvu. U slikarske materijale ubrajaju se: suhi (voštane i suhe pastele, kolaž, asamblaž), mokri (gvaš, tempera, akvarel, akril), te s uljanim vezivom (uljane boje, masne pastele, enkaustika).

Slikarske kistove dijelimo u dvije glavne kategorije: meke kistove od dlake crvenih samura, vjeverica, volova te umjetnih mekih dlaka, a tu su i tvrdi, krući i otporniji čekinjasti kistovi od svinjske dlake ili sintetičkih vlakana. Osim velikog izbora kistova za slikanje, mnogo je drugih alternativnih načina nanošenja boje, npr.: razne spužve i jastučići, lopatice, valjci za boje, slikarski noževi, te zračni kistovi.

U većini periodizacija dječjeg likovnog izražavanja možemo uočiti osnovni Linquetov model gdje su navedene tri osnovne faze: 1.) Faza šaranja, kao početnog likovnog izražavanja, 2.) Faza dječjeg, odnosno intelektualnog realizma, kao početak namjernog prikazivanja, 3.) Faza vizualnog realizma- napuštanje dječjeg realizma, propadanje dječjeg crteža (Piaget, 1975.).

Za rad s predškolskom djecom najpogodnija slikarska tehnika jest tempera i to u što većem rasponu boja. Djeca se vole igrati gustim bojama koje dobro prekrivaju površinu papira, te se pomoću njih lako likovno izražavaju. Djeca slikaju kao što i crtaju, odnosno ona najprije oslikaju obris oblika, potom ga popunjavaju bojom koju vole koristiti u njezinom izvornom obliku. Za razliku od tempere, akvarel je djeci poprilično zahtjevna tehnika. Onaj koji slika mora biti vješt, brz i discipliniran. Gvaš je tehnika slikanja akvarelom u koji se miješa gusta bijela boja. Sličan je temperi, gust je i neproziran, za razliku od akvarela. Boje gvaša nisu toliko intenzivne kao kod slikanja temperom, no zbog svoje gustoće i mazivosti djeca se njime lako izražavaju.

Tehnika kolaža je izuzetno korisna za razvoj fine motorike, te motorike ruke i šake kod djece. Kao materijal služe raznobojni papiri (kolažne mape), izresci iz novina, časopisi, tekstil, fotografije, koža, stari likovni radovi, brusni papir, itd. Ti materijali omogućuju bogat izvor boja, tekstura, oblika i motiva.

Uljane i akrilne boje nisu pogodne za djecu predškolske dobi jer su složene i prezahtjevne da bi se djeca mogla njima koristiti. Ostale slikarske tehnike koje možemo približiti djeci jesu mozaik i tapiserija. Mozaik mogu slagati pomoću kolaž papira izrezanog u kvadratiće (i drugim manjim oblicima) ili mogu plesti tapiseriju.

Prenošenjem svojih ideja na papir, dijete se ekspresivno izražava, te ujedno vježba okulomotoriku, finu motoriku, motoriku ruku i šake, ali i nesvjesno započinje svoje prvo učenje o kompozicijskim elementima (harmonija, kontrast, jedinstvo, simetrija, ritam, ravnoteža).

Ključne riječi: likovno stvaralaštvo, likovni rad djeteta, slikarski materijali, slikarski kistovi, periodizacija dječjeg likovnog izražavanja, slikarske tehnike u radu s djecom, kompozicijski elementi

SUMMARY

Abstract art creativity plays a substantial role in the upbringing of the child; what stimulates him to complete an observation, to the emotional experience, and at the same time, evolving interests, will, attention, persistence, combinatorial mathematics and the imagination of the child. In form and content of children's drawings can be a lot to find out about the intellectual and the emotional, psychological and physical development status of the child. In the child’s artistic work is located a reflection of the character and temperament of the child, that is, all those factors that make up a child as the individual in the development; his environment, pedagogical positive and negative influences and his position in society. The painting materials include: dry (wax and dry pastel, collage and assembly), wet (gouache, tempera, watercolor, acrylic), and with oil on binder (oil paints, greasy pastels, encaustic painting).

Painting brushes are divided into two main categories: the soft brushes of hairs red sable, squirrel, oxen and artificial soft hair, and there are claims, more rigid and more resistant bristle brushes from pig hair or synthetic fibers. Besides a large selection of brushes for painting, there are plenty of other alternative ways of applying color, e.g.: a variety of sponges and pads, shoulder blades, rollers for paints, painting knives, and air brushes.

The majority of children's expression of the art periodization can be identified by the basic Linquet model where they listed three primary phases: Phase 1.), as an art of initial scribbling of expression, 2.) Phase of the child, or the intellectual realism, as the beginning of a deliberate display, 3.) Phase of virtual realism- abandonment of the child, a child's drawing, the decline of realism (Piaget, 1975).

For working with preschool children most desirable painting technique is tempera with large color range. Children love to play with dense colors that are good for covering the surface of the paper, and are easy to use to express their art. Children paint in the same way they draw; first they paint the outline of the shape, then fill the image with a color, which they like to use in its original form. Unlike tempera, watercolors are pretty much demanding technique for children. The one that paints must be skilled, speedy and disciplined. Gouache painting technique is watercolor mixed with thick white paint. It's similar to tempera, thick and opaque, as opposed to watercolors.

Gouache colors are not as intense as in painting with tempera, but due to its density and lubrication it is easy for children to express themselves.

The technique of collage is extremely useful for the development of fine motor skills, and motor skills of the arms and hands in children. As the material serve colorful papers (peaking at # 12 in a folder), clippings from newspapers, magazines, photographs, textiles, leather, old art works, sandpaper, etc. These materials provide a rich source of colors, textures, shapes and motifs.

Oil and acrylic paints are not suitable for children of preschool age, because they are complex and complicated for children to use them. Other painting techniques that we can approach to children are mosaic and tapestry. Children can arrange mosaic with collage paper cut into squares (and other smaller shapes), or they can weave a tapestry.

By transferring his ideas on paper, the child expresses the expressive, and at the same time, exercises oculomotor functions, fine motor skills, motor skills of hand and fist, but also unknowingly begins his first learning about the compository elements (harmony, contrast, unity, symmetry, rhythm, balance).

Keywords: art-creativity, artistic work of a child, painting materials, painting brushes, periodization of children's artistic expression, painting techniques in working with children, the compositional elements